Alcibiade

Alcibiade

[sau despre natura omului2, dialog maieutic]3

SOCRATE ALCIBIADE

SOCRATE Fiu al lui Clinias4, cred că te întrebi mirat cum se face că numai eu, primul dintre cei ce te-au îndrăgit, nu mă îndepărtez de tine, cînd toţi ceilalţi au contenit să te înconjoare, şi cum se face, de asemenea, că vreme de atîţia ani, pe cînd ceilalţi te sîcîiau cu vorbele lor, eu nu ţi-am spus nici un cuvînt. La mijloc aici nu a stat o pricină omenească, ci o anume împotrivire daimonică5, a cărei tărie o vei afla mai tîrziu; acum însă, întrucît daimonul nu se mai împotriveşte, am venit, cum vezi, să-ţi vorbesc; sînt plin de nădejde că nici de acum înainte el nu se va mai împotrivi. Aproape în tot acest răstimp m-am gîndit şi am cîntărit în sinea mea în ce fel te porţi tu cu cei ce te iubesc; în adevăr, nu se află vreun iubitor de al tău — şi doar au fost atît de mulţi şi de falnici — pe care trufia ta să nu-l fi covîrşit şi alungat6. Iar motivul care te face peste măsură de trufaş voi să ţi-l înfăţişez acum şi ţie. Tu susţii că nu se află pe lume vreun om de care să ai nevoie cît de puţin; în adevăr, darurile de care te bucuri sînt atît de mari că nu-ţi lipseşte nimic, începînd eu cele trupeşti şi sfîrşind cu ale sufletului. în sinea ta, gîndeşti desigur că eşti, în primul rînd, cel mai frumos dintre toţi şi cel mai impunător; în această privinţă, ce-i drept, oricine se poate încredinţa de îndată cu proprii săi ochi că nu te înşeli7; apoi, familia din care te tragi este una dintre cele mai puternice din cetatea ta, care este cea mai mare dintre cetăţile elenilor, iar prieteniile şi rudele din partea tatălui sînt pe cît de numeroase pe atît de alese şi n-ar pregeta să-ţi slujească în orice prilej ce s-ar ivi; la rîndu-le, prieteniile şi rudele din partea mamei8 nu sînt mai prejos şi nici mai puţine la număr. Dar pe lîngă toate avantajele pe care ţi le-am înşirat, consideri că ai de partea ta puterea încă şi mai marc a lui Pericle, fiul lui Xantippos, cel pe care tatăl tău l-a lăsat tutore ţie şi fratelui tău9; iar Pericle este în măsură să facă ce-i place nu numai în această cetate, ci şi în toată Elada, ba chiar şi la barbari, în rîndul multor neamuri puternice. Voi mai adăuga că te numeri şi printre oamenii cei mai bogaţi; dar, cu acest lucru îmi pare că te făleşti cel mai puţin. Din toate aceste pricini, deci, mîndrindu-te în cugetul tău,

ai pus stăpînire pe iubitorii tăi iar aceia, fiind mai prejos de tine, s-au lăsat stăpîniţi, lucru ce nu ţi-a rămas ascuns; drept care, ştiu bine că te întrebi mirat: ce gînduri îmi vor fi trecînd prin cap, de nu mă descurajez a te iubi, şi ce speranţă mă face să stărui atunci cînd toţi ceilalţi au dat bir cu fugiţii?

ALCIBIADE Socrate, pesemne nu ştii că numai cu puţin de tot mi-ai luat-o înainte. Tocmai aveam de gînd să-ţi vorbesc eu primul şi să te întreb chiar acest lucru: ce urmăreşti, la urma urmelor, şi ce nădejdi te îmboldesc de te ţii scai după mine şi te iveşti cu dinadinsul oriunde m-aş afla? Cu adevărat stau şi mă întreb cu mirare ce vrei de la mine şi mi-ar face mare plăcere să aflu acest lucru.

SOCRATE Bănuiesc deci că mă vei asculta cu interes, de vreme ce, aşa cum spui, eşti doritor să afli ce gînduri am; drept care îţi şi vorbesc ca unuia care e gata să mă asculte fără să se clintească.

ALCIBIADE De bună seamă; ci grăieşte!

SOCRATE Te previn însă: n-ar fi de mirare ca, aşa cum mi-a fost greu să încep, să-mi fie greu şi să termin.

ALCIBIADE Ci grăieşte, dragul meu; ţi-am spus doar că te ascult!

SOCRATE Fie, voi vorbi. Ce-i drept, iubitorului îi vine greu să se adreseze unui om care nu se lasă biruit de nici unul din cei ce-l iubesc; trebuie totuşi să cutez a-mi da pe faţă gîndul. Află, Alcibiade, că dacă te vedeam mulţumit de toate bunurile de care am pomenit adineauri şi resemnat să te mărgineşti toată viaţa la acestea, de mult aş fi încetat să te iubesc (cel puţin aşa îmi place mie să cred); acum însă îţi voi da în vileag şi alte gînduri pe care le nutreşti în cugetul tău, ceea ce-ţi va dovedi că n-am contenit să te urmăresc cu atenţie pînă în clipa de faţă. Sînt încredinţat că dacă vreunul din zei te-ar întreba : ,,Ia spune, Alcibiade, ce preferi: să-ţi duci viaţa mulţumindu-te cu toate bunurile de care ai parte acuma, sau să mori pe loc, în cazul că nu-ţi va fi îngăduit să dobîndeşti mai mult?", atunci sînt încredinţat că tu ai alege mai curînd moartea. Să-ţi spun însă ce nădejde te însufleţeşte acuma. Tu socoteşti că în curînd, cînd te vei prezenta în faţa adunării poporului atenian — iar lucrul acesta se va petrece peste puţine zile10 — va fi destul să te arăţi pentru a dovedi atenienilor că eşti vrednic să te bucuri de onoruri de care nu s-a mai bucurat vreodată nici Pericle şi nici

un alt bărbat dinaintea lui, iar după ce le vei fi dovedit aceasta atenienilor vei căpăta putere deplină în cetate şi prin aceasta vei stăpîni asupra celorlalţi eleni, ba nu numai asupra elenilor, ci şi asupra barbarilor care locuiesc pe continentul nostru. Dar dacă acelaşi zeu ţi-ar spune că îţi este dat să stăpîneşti în Europa, dar că nu vei putea păşi în Asia, spre a pune stăpînire pe ea, cred că şi de astă dată n-ai primi să trăieşti mulţumindute numai cu acestea, fără a umple de numele şi de puterea ta, ca să zic aşa, omenirea toată; şi mai cred că pe nimeni, în afară de Cyrus şi de Xerxes, nu-l socoteşti vrednic de luat în seamă. Iată deci ce speranţă te însufleţeşte — şi acest lucru nu-l presupun doar, ci îl ştiu cu tărie11. Dar poate îmi vei replica, ştiind bine că este adevărat ceea ce spun: „Bine, Socrate, dar ce legătură are aceasta cu motivul pe care spuneai că mi-l vei arăta şi care te face să nu te dezlipeşti de mine?". îţi voi răspunde atunci: „Copil iubit al lui Clinias şi al Dinomachei, toate aceste planuri ale tale îţi va fi cu neputinţă să le duci la bun sfîrşit fără ajutorul meu; iată deci cîtă putere cred eu că am asupra planurilor tale, precum şi asupra ta însuţi; cred, de altfel, că tocmai de aceea multă vreme Zeul nu mi-a îngăduit să-ţi vorbesc iar eu am aşteptat pînă cînd avea să mi-o îngăduie. într-adevăr, aşa cum speranţa ta stă în Cetate, tu vrînd a-i dovedi că eşti întru totul vrednic de ea, pentru ca atunci să capeţi de îndată puterea cea mai mare în sînu-i, tot astfel şi eu nădăjduiesc să capăt puterea cea mai mare arătîndu-ţi că sînt întru totul vrednic de tine şi că nici un tutore, nici vreun neam al tău şi nici alt om nu este în stare să-ţi dea puterea la care rîvneşti, afară doar de mine, ajutat, bineînţeles, de Zeu". Cred că Zeul nu mă lăsa să-ţi vorbesc cît timp erai tînăr de tot şi această speranţă nu pusese stăpînire pe tine, ca să nu-mi irosesc vorbele în zadar; acum însă mi-a îngăduit, pentru că într-adevăr acum vei fi în măsură să-mi dai ascultare.

ALCIBIADE în clipa de faţă, Socrate, îmi pari o fiinţă încă mai ciudată ca înainte, cînd mă urmai în tăcere; şi doar tot aşa îmi apăreai şi pe atunci, ba încă foarte. Se pare că, indiferent de ce gîndesc eu cu adevărat, tu ţi-ai format o opinie definitivă, iar dacă aş tăgădui tot n-aş reuşi să te conving. Fie şi aşa! Dar ai putea oare să-mi spui cum, admiţînd că am într-adevăr aceste planuri, le-aş duce la capăt datorită ţie, iar fără tine mi-ar fi cu neputinţă?

SOCRATE Mă întrebi oare dacă pot să-ţi rostesc o lungă cuvîntare, de felul celor pe care te-ai obişnuit să le asculţi? Nu, nu este felul meu; mă cred însă în stare să-ţi dovedesc că lucrurile stau efectiv aşa cum ţi-am spus, dacă ai voi să-mi faci doar un mic hatîr.

ALCIBIADE Dacă ceea ce îmi ceri nu este într-adevăr greu, vreau, cum să nu!

SOCRATE Ţi se pare oare greu să răspunzi la întrebările mele?

ALCIBIADE Nu mi se pare.

SOCRATE Atunci, răspunde!

ALCIBIADE întreabă.

SOCRATE întrebările ţi le voi pune aşadar ca unuia care plănuieşte într-adevăr lucrurile pe care afirm că le plănuieşti.

ALCIBIADE Fie şi aşa, dacă vrei, numai să aflu ce ai de întrebat.

SOCRATE Iată : aşa cum spuneam, ai de gînd ca, nu peste multă vreme, să te înfăţişezi atenienilor spre a-i sfătui; ce s-ar întîmpla deci, dacă atunci cînd te-ai pregăti să urci la tribună, te-aş apuca de mînă şi te-aş întreba: „Alcibiade, în ce privinţă vor să ţină sfat atenienii, că te-ai ridicat spre a-i povăţui? Oare nu în privinţa unor lucruri pe care le cunoşti mai bine decît ei?" — Ce răspuns ai da?

ALCIBIADE Aş răspunde, desigur, că în privinţa unor lucruri pe care eu le cunosc mai bine decît ei.

SOCRATE Aşadar, eşti bun sfătuitor în chestiuni la care se întîmplă să te pricepi.

ALCIBIADE Cum să nu!

SOCRATE Nu e aşa că nu cunoşti decît acele lucruri pe care sau le-ai învăţat de la altcineva sau le-ai aflat singur?12

ALCIBIADE Care altele ar mai putea fi?

SOCRATE Este oare cu putinţă să fi învăţat un lucru sau să-l fi aflat tu însuţi, fără să fi vrut a-l învăţa, ori a-l cerceta tu însuţi?

ALCIBIADE Nu este cu putinţă.

SOCRATE Dar oare ai fi voit să cercetezi sau să înveţi lucruri pe care îţi închipuiai că le cunoşti?

ALCIBIADE Fireşte că nu.

SOCRATE A fost deci o vreme cînd considerai că nu cunoşti lucrurile pe care le ştii astăzi?

ALCIBIADE Neapărat.

SOCRATE Numai că eu sînt la curent cu aproape tot ce ai învăţat; dacă ceva mi-a scăpat, să-mi spui. După cîte îmi amintesc, ai învăţat, cum e şi firesc, să scrii şi să citeşti, să cînţi la cithară şi să lupţi13; căci n-ai vrut nici în ruptul capului să înveţi să cînţi din flaut14; iată lucrurile pe care le cunoşti, dacă nu cumva vei fi învăţat ceva de care n-am eu cunoştinţă. Dar dacă este aşa, atunci lucrul acela l-ai învăţat, sînt sigur, fără să ieşi din casă nici noaptea, nici ziua.

ALCIBIADE Nu, n-am mers să învăţ alte lucruri în afară de acestea.

SOCRATE Bine. Oare te vei ridica să dai sfaturi atenienilor, atunci cînd ei deliberează asupra scrierii corecte?15

ALCIBIADE Da de unde, pe Zeus!

SOCRATE Sau cînd subiectul lor de discuţie îl constituie sunetele lirei?16

ALCIBIADE Nicidecum.

SOCRATE Dar cred că în adunare ei nu obişnuiesc să delibereze nici asupra întrecerilor la luptă17.

ALCIBIADE Sigur că nu.

SOCRATE Atunci cu prilejul cărei deliberări îi vei sfătui? Doar nu cînd discută despre construcţii!

ALCIBIADE Fireşte că nu.

SOCRATE într-adevăr, un arhitect i-ar îndruma mai bine decît tine în aceste chestiuni.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Şi nici cînd deliberează asupra unei prevestiri18.

ALCIBIADE Nu.

SOCRATE Căci îţi spui că prezicătorul i-ar putea sfătui mai bine decît tine.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE N-ar avea de-a face că e mărunt sau trupeş, frumos sau urît, şi chiar că e de neam nobil sau om de rînd.

ALCIBIADE Nici vorbă.

SOCRATE Eu unul sînt de părere că, în orice privinţă, sfatul trebuie să-l dea cel priceput, nu cel avut.

ALCIBIADE Negreşit.

SOCRATE Iar atunci cînd iau în discuţie ocrotirea sănătăţii obşteşti, puţin le pasă atenienilor că sfătuitorul lor este sărac sau bogat; îi va interesa doar ca el să fie medic.

ALCIBIADE Fără doar şi poate.

SOCRATE Asupra cărei chestiuni să delibereze ei, deci, ca tu să te ridici atunci să-i sfătuieşti şi, astfel făcînd, să-i sfătuieşti bine?

ALCIBIADE Atunci cînd ar delibera cu privire la propriile lor treburi, Socrate!

SOCRATE Ai în vedere cumva construirea corăbiilor, cînd chibzuiesc ce fel de corăbii trebuie să-şi facă?

ALCIBIADE Cîtuşi de puţin, Socrate.

SOCRATE într-adevăr, cred că la construirea corăbiilor nu te pricepi. Aceasta să fie cauza, sau alta este?

ALCIBIADE Nu, ci tocmai aceasta!

SOCRATE Dar atunci la ce fel de treburi de-ale lor te referi, spunînd că te vei ridica să-i îndrumi cînd vor lua în discuţie asemenea treburi?

ALCIBIADE Atunci cînd vor delibera despre război, Socrate, ori despre pace, ori despre vreo altă chestiune de stat.

SOCRATE Nu cumva vei fi avînd în vedere cazul cînd se vor sfătui cu cine se cade să facă pace, împotriva cui trebuie purtat război, şi în ce fel anume?

ALCIBIADE întocmai.

SOCRATE Dar pacea şi războiul nu trebuie ele făcute cu cine e mai potrivit?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Şi nu atunci cînd e mai potrivit?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Şi numai atîta timp cît e mai bine?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Dar dacă problema pe care ar discuta-o atenienii ar fi: cu cine trebuie făcute exerciţii de luptă şi împotriva cui trebuie luptat cu pumnii, şi în ce chip anume, atunci cine ar fi un mai bun sfătuitor — tu, sau gimnastul?19

ALCIBIADE Gimnastul, desigur.

SOCRATE Poţi să-mi spui atunci ce considerente ar avea în vedere gimnastul cînd i-ar sfătui cu cine să facă exerciţii de lupte şi cu cine nu, cînd anume, şi în ce fel? Uite la ce mă gîndesc: oare nu trebuie făcute exerciţiile tocmai cu aceia care sînt mai potriviţi? Da sau nu?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Şi nu atîta timp cît e mai bine?

ALCIBIADE Chiar atîta.

SOCRATE Deci şi atunci cînd este cel mai potrivit?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Pe de altă parte, cîntăreţul nu trebuie şi el să-şi potrivească glasul după cithară şi să păşească în ritmul muzicii?

ALCIBIADE într-adevăr, trebuie.

SOCRATE Oare nu atunci cînd este mai potrivit?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Şi nu doar atît timp cît e cel mai potrivit?

ALCIBIADE Asta spun şi eu.

SOCRATE Dar, întrucît foloseşti denumirea de „mai potrivit", „mai bine", atît în cazul cînd cineva însoţeşte un cîntec la cithară cît şi în cazul luptei, spune-mi atunci ce numeşti tu „mai bine" în cazul cîntatului la cithară, la fel cum eu, în cazul luptei, numesc acest „mai bine" caracterul gimnastic.

ALCIBIADE Nu-mi dau seama.

SOCRATE încearcă să mă imiţi. într-adevăr, răspunsul meu sugera că „mai binele" reprezintă ceea ce este întru Lotul corect, iar corect, de bună seamă, este ceea ce prinde fiinţă după toate regulile artei; nu e aşa?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE însă arta în cauză nu era gimnastica?

ALCIBIADE Cum să nu!

SOCRATE De aceea am şi spus că „mai binele", în cazul luptei, este caracterul gimnastic.

ALCIBIADE Aşa ai spus, desigur.

SOCRATE Şi nu era adevărat?

ALCIBIADE Ba cred că da.

SOCRATE Spune-mi atunci şi tu — căci s-ar cuveni cumva să fii şi tu în măsură să discuţi cum trebuie —, spune-mi mai întîi care este arta de care ţin cîntatul din cithară, sau cu glasul şi dansul după toate regulile? Cum se cheamă ca, într-un singur cuvînt? Nu poţi să-mi spui?

ALCIBIADE Mă tem că nu.

SOCRATE Ia încearcă în felul următor: ce zeiţe patronează această artă?

ALCIBIADE La Muze te referi, Socrate? ,

SOCRATE Desigur. Vezi dar ce nume poartă această artă, de la ele?

ALCIBIADE Cred că ai în vedere muzica.

SOCRATE Aşa e; ce este deci lucrul care prinde fiinţă în mod

corect potrivit acesteia? Aşa cum eu, în cazul de mai sus, îţi spuneam ce anume e corect potrivit cu arta gimnasticii, spune-mi şi tu cum numeşti ceea ce e corect în cazul acesta? în ce chip se iveşte el?

ALCIBIADE în chip muzical, cred eu.

SOCRATE Prea bine. Spune-mi deci cum se cheamă acest „mai bine" cînd este vorba de a duce război sau de a încheia pace? Precum în fiecare din cazurile de mai sus mi-ai spus ce e „mai binele" — şi anume că este mai muzical într-un caz şi are un caracter mai gimnastic în celălalt caz —, tot aşa deci încearcă să-mi arăţi şi în cazul de faţă acest „mai bine".

ALCIBIADE Dar nu prea am ce să-ţi spun.

SOCRATE Vai, ce ruşine! închipuie-ţi că ai vorbi şi ai da sfaturi cu privire la aprovizionarea cetăţii spunînd că e mai bine să se facă cutare lucru decît altul, mai bine acum, mai bine în cutare măsură, şi ai fi întrebat apoi: „Ce înţelegi prin acest mai bine, Alcibiade?". Oare n-ai răspunde că „mai bine" înseamnă în cazul de faţă „mai sănătos", cu toate că nu pretinzi a fi medic? în schimb, în privinţa unor lucruri pe care pretinzi a le cunoaşte şi asupra cărora te vei ridica de la locul tău spre a da sfaturi, ca un cunoscător, în privinţa acestora, deci, dacă întrebat fiind asupră-le nu vei fi, pare-se, în măsură să răspunzi, oare nu îţi va fi ruşine? Nu este în chip vădit un lucru de ocară?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Gîndeşte-te, prin urmare, şi străduieşte-te să-mi spui spre ce ţinteşte mai binele păcii încheiate ca şi al războiului dus cu cine e mai potrivit?

ALCIBIADE Mă tot gîndesc, dar nu izbutesc să ajung la vreo încheiere.

SOCRATE Te pomeneşti că nu ştii nici pe temeiul căror învinuiri de a fi suferit un neajuns20 pornim la luptă, ori de cîte ori purtăm un război, şi ce nume dăm neajunsului, cînd îl pornim?

ALCIBIADE Ba ştiu: Spunem că am suferit o înşelăciune, o silnicie sau o deposedare.

SOCRATE Aşa este; dar cum spunem că am fost trataţi în fiecare caz în parte? Străduieşte-te să -mi spui: prin ce se deosebeşte un fel de un altul?

ALCIBIADE Nu cumva, Socrate, vrei să spui că diferenţa constă în a fi tratat în mod drept sau în mod nedrept?

SOCRATE Chiar aşa.

ALCIBIADE Bine, dar aici este vorba despre cu totul şi cu totul altceva.

SOCRATE Ei, atunci împotriva cui îi vei sfătui pe atenieni să ducă război: împotriva celor ce săvîrşesc fapte nedrepte sau împotriva celor ce se poartă drept?

ALCIBIADE Ciudată întrebare mi-ai pus! Chiar dacă cineva ar socoti că războiul trebuie dus împotriva celor ce se poartă drept, el tot n-ar recunoaşte lucrul acesta pe faţă21.

SOCRATE Fiindcă un asemenea lucru nu este legiuit22, după cum se pare.

ALCIBIADE Fireşte că nu; şi tot aşa, nu este considerat ca un lucru frumos.

SOCRATE Prin urmare şi cuvîntările tale vor trata despre acelaşi subiect, despre ceea ce este drept.

ALCIBIADE Neapărat.

SOCRATE Dar cînd te întrebam adineauri ce anume este „mai binele" cînd se pune problema dacă trebuie dus un război ori nu, împotriva cui trebuie dus ori nu, şi în ce împrejurări ori nu, oare binele acesta înseamnă altceva decît „mai drept?"

ALCIBIADE E cît se poate de evident că nu.

SOCRATE Cum rămîne deci, dragă Alcibiade? Oare tu însuţi nu ţi-ai dat seama că nu cunoşti acest lucru? Sau te-ai ferit cumva de mine, învăţîndu-l de la un profesor care ţi-a arătat cum să deosebeşti ce este mai drept de ceea ce este mai nedrept? Cine este acela? Spune — ca să-mi mijloceşti şi mie prilejul de a-i fi elev.

ALCIBIADE Rîzi de mine, Socrate.

SOCRATE Pe Zeul nostru ocrotitor al prieteniei, un zeu al cărui nume l-aş lua cel mai puţin în deşert23, mă jur că nu rîd; ci spune-mi, dacă poţi, cine este el.

ALCIBIADE Dar dacă nu pot? Nu crezi că aş fi în stare să cunosc pe o altă cale rosturile dreptăţii şi nedreptăţii?24

SOCRATE Ba da, dacă le-ai fi descoperit tu singur.

ALCIBIADE Au nu mă crezi în stare să ajung singur la ele?

SOCRATE Ba cum să nu, dacă le-ai fi căutat.

ALCIBIADE Atunci nu mă vei fi crezînd capabil să le caut?

SOCRATE Ba da — dacă ai fi crezut că nu le ştii25.

ALCIBIADE Oare nu a fost o vreme cînd mă aflam în această stare?

SOCRATE Prea bine. Poţi atunci să-mi arăţi şi mie acea vreme cînd nu credeai a cunoaşte rosturile dreptăţii şi nedreptăţii? Ia spune-mi: anul trecut le căutai cumva, crezînd a nu le şti? Sau credeai că le ştii? Dar să-mi spui adevărul, ca să nu ne irosim degeaba timpul în discuţii.

ALCIBIADE Ba pe atunci credeam că le ştiu.

SOCRATE Dar acum doi ani, acum trei şi acum patru ani, nu la fel stăteau lucrurile?

ALCIBIADE Stăteau la fel.

SOCRATE Bine, dar înainte de asta erai un copil; nu-i aşa?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Iar pe vremea aceea ştiu bine că îţi închipuiai a le şti.

ALCIBIADE Ce te face să crezi aceasta?

SOCRATE Pe cînd erai copil te-am urmărit adesea la şcoală şi în alte părţi, cînd jucai arşice26 sau alte jocuri copilăreşti, şi nu te-am auzit să şovăi în privinţa faptelor drepte şi nedrepte, ci, dimpotrivă, te auzeam cum ridici glasul şi spui cu îndrăzneală despre cutare sau cutare copil nimerit în calea ta că este rău, necinstit şi că se poartă nedrept. Oare nu e adevărat?

ALCIBIADE Dar ce era să fac, Socrate, cînd cineva se purta nedrept cu mine?

SOCRATE Mă întrebi ce trebuia să faci, în înţelesul că nu ştiai dacă acela se purta pe atunci nedrept sau nu?

ALCIBIADE Ba zău, ştiam prea bine şi-mi dădeam seama limpede că se săvîrşea o nedreptate faţă de mine.

SOCRATE S-ar părea deci că, încă de mic copil, credeai a şti ce este drept şi ce nu.

ALCIBIADE Aşa credeam; şi ştiam cu adevărat.

SOCRATE Dar cînd ajunseseşi să afli aceste lucruri? Doar nu pe vremea cînd îţi închipuiai că le cunoşti!

ALCIBIADE Fireşte că nu.

SOCRATE Dar atunci, cînd te-ai socotit tu însuţi neştiutor? Dacă stai să te gîndeşti, vei vedea că nu poţi găsi acel moment.

ALCIBIADE Zău, Socrate, nu ştiu ce să mai spun.

SOCRATE Prin urmare, aceste lucruri le cunoşti nu fiindcă le-ai fi descoperit tu însuţi.

ALCIBIADE Reiese într-adevăr că nu.

SOCRATE înainte însă afirmai că le cunoşti, dar nu pentru că le-ai fi învăţat; dar dacă nici nu le-ai aflat singur şi nici nu le-ai

învăţat de la altcineva, cum se face că le ştii, şi din ce izvor?27

ALCIBIADE Dar poate că înainte ţi-am răspuns greşit, pretinzînd că ştiu, aceste lucruri întrucît le-aş fi iscodit eu însumi.

SOCRATE Atunci, cum stăteau lucrurile în realitate?

ALCIBIADE Cred că le-am învăţat şi cu, ca toţi ceilalţi.

SOCRATE în acest caz ne întoarcem de unde am pornit. De la cine le-ai învăţat? Spune-mi şi mie.

ALCIBIADE De la cei mulţi.

SOCRATE Nu la învăţători de soi ţi-ai găsit scăpare, Alcibiade, dacă te bizui pe cei mulţi.

ALCIBIADE Cum aşa? Aceştia nu sînt buni învăţători?

SOCRATE Nici măcar să te-nveţe cum să joci zaruri28 nu sînt buni. Or, eu unul cred că acest lucru este mai prejos de rosturile dreptăţii. Sau tu nu eşti de aceeaşi părere?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Dar nefiind ei în stare să te înveţe lucruri mai de rînd, cum ar putea să te înveţe lucruri mai de seamă?

ALCIBIADE Eu unul cred că pot; şi în orice caz ei sînt în stare să mă înveţe multe lucruri, mai de seamă decît jocul cu zaruri.

SOCRATE Ce fel de lucruri mai sînt şi acestea?

ALCIBIADE Bunăoară, chiar şi să vorbesc greceşte am învăţat de la ei, deşi n-aş putea să numesc pe un anume profesor al meu, ci îi indic tocmai pe cei care, după tine, nu sînt învăţători destoinici.

SOCRATE Dar, nobilul meu prieten, în privinţa aceasta cei mulţi sînt buni învăţători şi ar merita toate elogiile pentru învăţătura lor.

ALCIBIADE De ce?

SOCRATE Deoarece în această privinţă sînt înzestraţi cu ceea ce se cuvine să aibă profesorii buni.

ALCIBIADE Ce ai în vedere?

SOCRATE Nu ştii că cei ce urmează să-i înveţe pe alţii un anumit lucru trebuie mai întîi să-l cunoască ei înşişi? Ori nu e aşa?

ALCIBIADE Cum să nu, aşa e!

SOCRATE Dar nu-i aşa că oamenii ştiutori se înţeleg între ei şi nu se dezbină în păreri?29

ALCIBIADE Desigur.

SOCRATE Dar în chestiunile în care părerile lor se dezbină vei

mai spune că sînt ştiutori?

ALCIBIADE Bineînţeles că nu.

SOCRATE Ar mai putea ei să ne instruiască în aceste chestiuni?

ALCIBIADE Nicidecum.

SOCRATE Ei bine, crezi cumva că cei mulţi au păreri deosebite cînd e vorba de a şti cum arată o piatră sau un lemn? Oare nu vei primi acelaşi răspuns de la orice ins pe care l-ai întreba şi nu se îndreaptă toţi spre aceleaşi lucruri, cînd vor să pună mîna pe o piatră sau pe o bucată de lemn?30 Deopotrivă se întîmplă cu toate lucrurile de acelaşi fel. Dacă nu mă înşel însă, tocmai aceasta înţelegi prin a şti greceşte; nu-i aşa?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE în această privinţă, cum spuneam, oamenii se înţeleg între dînşii iar fiecare ins în parte este de acord cu sine însuşi în viaţa particulară după cum şi, în viaţa publică, cetăţile nu se dezbină între ele, spunînd ba una, ba alta; nu-i aşa?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Deci e pe deplin firesc ca în această privinţă să fie toţi şi profesori buni.

ALCIBIADE Aşa este.

SOCRATE Prin urmare, dacă am vrea să-l facem pe cineva să cunoască asemenea lucruri, nu ar fi potrivit să-1 îndrumăm către învăţătura acestora, a celor mulţi?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Dacă însă am vrea să ştim nu numai cum arată oamenii sau caii, ci şi care dintre ei aleargă bine şi care nu, oare în acest caz tot cei mulţi ar putea să ne instruiască?

ALCIBIADE Desigur că nu.

SOCRATE Faptul că nici ei între ei au se înţeleg deloc în chestiunea menţionată nu constituie pentru tine o dovadă suficientă că nu se pricep în această privinţă şi că n-ar fi buni să ne înveţe?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Dar dacă am vrea să ştim nu numai cum arată oamenii, ci şi cum îi deosebim pe cei sănătoşi sau pe cei bolnavi, oare cei mulţi ne-ar mai fi dascăli competenţi?

ALCIBIADE De bună seamă că nu.

SOCRATE Dacă i-ai vedea dezbinîndu-se în păreri, nu ai avea dovada că nu valorează nimic ca profesori în această materie?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Dar în privinţa celor puse în joc acum? Crezi oare că cei mulţi sînt de acord, fiecare în parte cu sine însuşi sau ei între ei, asupra oamenilor drepţi şi nedrepţi, şi a faptelor drepte şi nedrepte?

ALCIBIADE Zău, cîtuşi de puţin, Socrate!

SOCRATE Nu cumva tocmai în această privinţă se dezbină între ei cel mai tare?

ALCIBIADE Negreşit.

SOCRATE Eu nu cred că ai văzut ori auzit ca nişte oameni să se dezbine în păreri asupra sănătăţii şi bolii pînă într- atîta încît să se ia la bătaie şi să se omoare între ei din această pricină.

ALCIBIADE De bună seamă că nu. SOCRATE în schimb, asupra faptelor drepte şi nedrepte, ştiu bine că, dacă n-ai văzut tu însuţi cu ochii tăi, atunci cel puţin vei fi auzit ce povestesc oamenii, iar printre mulţi alţii ce povesteşte şi Homer; doar Odiseea şi Iliada le vei fi auzit recitate31, nu-i aşa?

ALCIBIADE Mai începe vorbă, Socrate !

SOCRATE Oare aceste poeme nu poartă asupra dezbinării în jurul dreptăţii şi nedreptăţii?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar luptele iscate şi sîngele ce l-au vărsat aheii şi potrivnicii acestora, troienii, sau peţitorii Penelopei şi Odiseu. nu tot din această dezbinare s-au tras?

ALCIBIADE Ai dreptate.

SOCRATE Dar cred că nu altul este şi cazul atenienilor, lacedemonienilor şi beoţienilor căzuţi la Tanagra32, precum şi al celor mai tîrziu căzuţi la Coroneea — unde şi-a găsit sfîrşitul şi Clinias, tatăl tău; nimic altceva decît dezbinarea în jurul dreptăţii şi nedreptăţii a fost pricină de atîtea lupte şi omoruri. Nu-i aşa?

ALCIBIADE Adevărat.

SOCRATE Putem oare susţine că oamenii aceştia cunosc lucrurile care îi fac să se dezbine atît de tare între ei încît, în vrajba lor, sînt gata a-şi pricinui unii altora cele mai mari rele?

ALCIBIADE Evident că nu.

SOCRATE Vasăzică, aşa cum recunoşti tu însuţi, la asemenea învăţători neştiutori te referi!

ALCIBIADE Aşa s-ar spune.

SOCRATE Cum ai putea cunoaşte atunci rosturile dreptăţii şi nedreptăţii, în privinţa cărora şovăi într-atîta şi pe care, cum s-ar

părea, nu le-ai învăţat de la nimeni dar nici nu le-ai aflat singur?

ALCIBIADE Din cele ce afirmi tu, ar reieşi că nu e cu putinţă.

SOCRATE Dar nu vezi, Alcibiade, că nici acum nu te-ai exprimat potrivit?

ALCIBIADE Cum aşa?

SOCRATE Întrucît pretinzi că lucrul acesta îl afirm eu.

ALCIBIADE Cum, nu eşti tu acel ce afirmă că nu aş cunoaşte rosturile dreptăţii şi nedreptăţii?

SOCRATE Fireşte că nu.

ALCIBIADE Atunci sînt eu acela?

SOCRATE Desigur.

ALCIBIADE Cum se poate?

SOCRATE Iată cum îţi vei da seama. Dacă în legătură cu unu şi cu doi te-aş întreba care este mai mare, îmi vei răspunde că doi, nu-i aşa?

ALCIBIADE Desigur.

SOCRATE Cu cît?

ALCIBIADE Cu unu.

SOCRATE Dintre noi amîndoi, aşadar, cine este cel ce afirmă că doi este mai mare cu unu decît unu?

ALCIBIADE Eu.

SOCRATE Prin urmare, eu am pus întrebarea iar tu ai dat răspunsul.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE în cele de mai sus, oare eu, adică cel ce întreabă, par să afirm, sau tu, cel ce răspunde?

ALCIBIADE Eu.

SOCRATE Dar în cazul cînd te-aş întreba din ce litere este compus ,,Socrate", iar tu mi-ai spune aceasta, dintre noi doi cine ar fi cel ce afirmă?

ALCIBIADE Eu.

SOCRATE Spune-mi atunci, într-un cuvînt: cînd avem întrebare şi răspuns, care din doi afirmă — cel ce întreabă sau cel ce răspunde?

ALCIBIADE Cel ce răspunde, aşa cred, Socrate. ı SOCRATE Dar înainte, în cursul întregii discuţii, nu eu eram cel ce întreba?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Şi cel ce răspundea nu erai tu?

ALCIBIADE Eu, de bună seamă.

SOCRATE Dintre noi doi, aşadar, cine a afirmat cele rostite?

ALCIBIADE Potrivit celor admise, Socrate, rezultă că eu.

SOCRATE Dar nu s-a spus oare că Alcibiade cel frumos, fiul lui Clinias, nu ştie rosturile dreptăţii şi nedreptăţii, crede în schimb a le şti şi vrea să se înfăţişeze adunării poporului spre a îndruma atenienii în lucruri pe care nu le cunoaşte deloc? Nu s-au spus acestea?

ALCIBIADE Rezultă că da.

SOCRATE Atunci, Alcibiade, se împlinesc spusele lui Euripide : De la tine, nu de la mine33 vei fi auzit aceste cuvinte ; nu eu le rostesc, ci tu însuţi, iar pe mine mă învinuieşti fără temei. Numai că, bine spui ce spui, deoarece, nepreţuitule, e curată nebunie ce-ţi trece prin gînd, adică să începi să arăţi altora lucruri pe care tu însuţi nu le cunoşti, fără să te osteneşti mai întîi a le învăţa tu însuţi34.

ALCIBIADE Dar, Socrate, la drept vorbind, eu cred că atenienii, ca şi ceilalţi eleni, rareori ţin sfat privitor la ceea ce este mai drept şi ce nu; într-adevăr, ei consideră că lucrurile de acest fel sînt de la sine evidente şi de aceea, nestăruind asupră-le, ei caută ce le va fi mai folositor în faptă. în ce mă priveşte, sînt de părere că dreptatea şi folosul nu înseamnă unul şi acelaşi lucru, pentru că mulţi au tras foloase din marile nedreptăţi săvîrşite de ei, pe cînd alţii, după părerea mea, n-au tras vreun folos din faptele lor drepte35.

SOCRATE Şi ce rezultă de aici? Admiţînd că faptele drepte ar fi cu totul deosebite de cele aducătoare de folos, îţi închipui cumva, de data aceasta, că ştii într-adevăr ce este folositor pentru oameni, şi din ce cauză anume?

ALCIBIADE Ce m-ar opri s-o ştiu, Socrate? Afară doar dacă nu mă întrebi cine m-a instruit sau în ce fel am aflat singur.

SOCRATE Ştii ce faci acum? După ce ai emis o afirmaţie greşită ce poate fi spulberată prin acelaşi argument ca înainte, îţi închipui că e cazul să asculţi lucruri noi şi argumente diferite, de parcă cele dinainte ar fi nişte haine uzate, pe care nu s-ar potrivi să le îmbraci, şi că e nevoie ca cineva să-ţi aducă un argument nou-nouţ şi neatins! Eu însă, dînd la o parte subterfugiile tale verbale, nu voi pregeta să te întreb şi de această dată de unde ştii ce este folosul, şi totodată de unde ai învăţat, cine ţi-a fost profesor, cuprinzînd astfel într-o singură întrebare toate chestiunile dinainte. Din păcate, este evident că ai ajunge în acelaşi impas şi n-ai fi capabil să-mi arăţi nici că ştii

lucrurile folositoare pentru că le-ai fi aflat, nici pentru că le-ai fi învăţat de la altcineva. Totuşi, fiindcă eşti atît de gingaş şi n-ai mai gusta cu plăcere aceeaşi argumentaţie, las la o parte chestiunea dacă ştii sau nu ce este folositor atenienilor. în schimb însă, n-ai vrea să-mi arăţi acum dacă dreptatea şi folosul sînt identice sau diferite, punîndu-mi pentru aceasta întrebări aşa cum ţi-am pus şi eu înainte, sau, dacă preferi, expunînd acest lucru cu propriile tale cuvinte?

ALCIBIADE Dar nu ştiu, Socrate, dacă aş fi în stare să mă explic în fata ta.

SOCRATE Scumpul meu, închipuie-ţi atunci că eu sînt adunarea şi poporul; oare acolo nu va trebui să convingi la fel pe fiecare om în parte?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Oare nu una şi aceeaşi persoană este în măsură să convingă de un acelaşi lucru, atît pe un singur om cît şi pe mai mulţi la un loc, aşa cum profesorul învaţă să scrie şi să citească atît pe cîte un elev în parte cît şi pe mai mulţi?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar într-o chestiune legată de număr, oare nu tot un acelaşi om va convinge pe un singur ins ca şi pe mai mulţi?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Acest om nu va fi oare cunoscătorul în materie, aritmeticianul?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Prin urmare, vei fi tu în stare să convingi şi un singur om în problemele în care îi poţi convinge pe mai mulţi?

ALCIBIADE Pare probabil.

SOCRATE Dar este evident că aceste lucruri le cunoşti.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Prin ce altceva se deosebeşte oratorul care ia cuvîntul în faţa adunării poporului de cel angajat într-o discuţie ca cea de faţă, dacă nu prin faptul că primul îi convinge de ceva pe mai mulţi laolaltă, iar al doilea se adresează unui singur om?

ALCIBIADE S-ar putea să fie aşa.

SOCRATE Dar, întrucît revine limpede unuia şi aceluiaşi să convingă pe mai mulţi oameni strînşi la un loc şi pe cîte unul singur, ocupă-te de mine şi încearcă să demonstrezi că dreptatea nu este uneori aducătoare de folos.

ALCIBIADE întreci măsura, Socrate!

SOCRATE Atunci, tot din lipsă de măsură, voi să te conving de contrariul celor ce nu ai binevoit să-mi demonstrezi.

ALCIBIADE Grăieşte deci!

SOCRATE Numai să-mi răspunzi la întrebări.

ALCIBIADE Ba nu, grăieşte tu singur.

SOCRATE Cum? Nu vrei să fii convins în cel mai înalt grad?

ALCIBIADE Negreşit că da.

SOCRATE Dacă ajungi să afirmi tu însuţi că lucrurile stau întocmai aşa cum spun, oare nu înseamnă că eşti convins în cel mai înalt grad?

ALCIBIADE Fără doar şi poate!

SOCRATE Atunci răspunde-mi la întrebări, şi dacă n-ai să te auzi pe tine însuţi spunînd că faptele drepte sînt aducătoare de folos, să nu-1 crezi pe nimeni altul cînd afirmă aceasta.

ALCIBIADE Fireşte că nu-1 voi crede! Iar de răspuns îţi voi răspunde; căci nu cred că voi fi eu cel în pierdere.

SOCRATE Văd că eşti într-adevăr un bun prezicător. Ia spune: afirmi că în rîndul faptelor drepte unele sînt folositoare iar altele nu?

ALCIBIADE întocmai.

SOCRATE Dar, dintre acestea, admiţi că unele sînt frumoase, iar altele nu?

ALCIBIADE în ce sens pui această întrebare?

SOCRATE Ai văzut vreodată ca cineva să comită fapte urîte însă drepte?

ALCIBIADE N-am văzut.

SOCRATE Toate cele drepte nu sînt şi frumoase?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Dar cele frumoase, la rîndul lor, să fie oare toate bune, sau unele sînt bune pe cînd altele nu?

ALCIBIADE în ce mă priveşte, Socrate, sînt de părere că dintre cele frumoase unele sînt rele.

SOCRATE Nu cumva unele fapte urîte sînt bune?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Te referi cumva la fapte ca acelea ce se petrec într-un război, cînd mulţi oameni care au venit în ajutorul unui prieten or al unei rude s-au ales cu răni şi au murit, pe cînd acei care nu au dat ajutor, cum se cuvenea, au ieşit nevătămaţi?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Deci, o atare faptă de a veni în ajutor o numeşti

frumoasă, avînd în vedere intenţia de a-i salva pe cei ce se cuvenea a fi salvaţi; iar aceasta se cheamă vitejie, nu-i aşa?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE însă aceeaşi faptă o mai califici drept un rău, avîndu-i în vedere pe cei ce au murit din această pricină, sau au fost răniţi. Aşa este?

ALCIBIADE Aşa este.

SOCRATE Dar bărbăţia este una iar moartea este alta. Nu-i aşa?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Dar atunci, ajutorarea prietenilor nu este în aceeaşi privinţă şi ceva frumos şi un rău.

ALCIBIADE Evident că nu este.

SOCRATE Stabileşte acum la fel ca adineauri dacă fapta respectivă nu este bună tocmai prin ceea ce îi dă frumuseţe; de vreme ce ai admis că ajutorarea prietenilor este o faptă frumoasă, ca dovedind vitejie, cercetează acum dacă vitejia însăşi este un bine sau un rău. Ia gîndeşte-te, de care lucruri ai vrea să ai parte — de binefaceri sau de nenorociri?

ALCIBIADE De binefaceri.

SOCRATE Oare nu ai vrea să ai parte de cele mai mari binefaceri în cea mai mare măsură?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Cel mai puţin primind să nu ai parte de ele.

ALCIBIADE Cum altfel?

SOCRATE Dar despre vitejie ce crezi? Cu ce preţ ai primi să fii lipsit de ea?

ALCIBIADE N-aş primi nici să trăiesc dacă ar fi să fiu un laş!

SOCRATE Laşitatea ţi se pare, aşadar, cel mai mare rău din lume?

ALCIBIADE întocmai.

SOCRATE Deopotrivă cu moartea, cum s-ar părea.

ALCIBIADE Da, aşa este.

SOCRATE Dar viaţa şi vitejia nu sînt tot ce poate fi mai opus morţii şi laşităţii?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar de primele ai vrea să ai parte în cea mai mare măsură, de celelalte însă cel mai puţin.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Întrucît pe unele le consideri ca fiind cele mai mari

bunuri, iar pe celelalte ca cele mai mari rele.

ALCIBIADE Desigur.

SOCRATE Ai afirmat deci că prin ceea ce o face să fie frumoasă, ca faptă de vitejie în spiritul binelui, ajutorarea prietenilor în luptă este o acţiune frumoasă?

ALCIBIADE Evident.

SOCRATE Dar mai spuneai că în spiritul acelui rău adus de ea care e moartea, ea însăşi e un rău.

ALCIBIADE Aşa e.

SOCRATE Deci fiecare faptă trebuie calificată în felul următor: în măsura în care este aducătoare de rău o numim rea, iar în măsura în care lucrează ca un bine trebuie numită bună.

ALCIBIADE Aceasta este părerea mea.

SOCRATE Nu-i aşa însă că în măsura în care este bună este şi frumoasă, iar întrucît e rea este şi urîtă?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Aşadar, cînd spui că ajutorul dat în luptă prietenilor este o faptă frumoasă însă rea e ca şi cum ai spune că aceeaşi faptă este şi bună şi rea.

ALCIBIADE Cred că ai dreptate, Socrate.

SOCRATE Atunci, nimic din rîndul celor frumoase, în măsura în care are parte de frumuseţe, nu este rău, şi nimic din rîndul celor urîte, în măsura în care are parte «le urîţenie, nu este bun.

ALCIBIADE Este evident.

SOCRATE Să cîntărim însă lucrurile şi în felul următor. Cel ce lucrează frumos nu face binele?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Dar cei ce fac bine nu sînt fericiţi?

ALCIBIADE Cum să nu!

SOCRATE Sînt fericiţi, ca avînd parte de mult bine?

ALCIBIADE întru totul.

SOCRATE Şi au parte de mult bine mulţumită unei vrednice şi frumoase făptuiri?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Aşadar fapta vrednică este un bine?

ALCIBIADE Cum să nu.

SOCRATE Deci fapta vrednică este frumoasă?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Constatăm deci din nou că frumosul şi binele sînt una.

ALCIBIADE Este evident.

SOCRATE Aşadar, dacă aflăm că un anumit lucru este frumos vom afla, pe baza raţionamentului de mai sus, că e şi bun.

ALCIBIADE Neapărat.

SOCRATE Cum rămîne atunci? Sînt de folos cele bune, sau nu?

ALCIBIADE Sînt de folos.

SOCRATE îţi aminteşti însă ce am stabilit de comun acord cu privire la faptele drepte?

ALCIBIADE Am stabilit, aşa cred, că cei ce se poartă drept se poartă neapărat şi frumos.

SOCRATE Dar cei ce se poartă frumos, la rîndul lor, se poartă şi bine?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Iar faptele bune sînt folositoare?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE în consecinţă, Alcibiade, faptele drepte sînt folositoare.

ALCIBIADE S-ar părea.

SOCRATE Ei bine, nu eşti tu cel ce rosteşte aceste cuvinte, iar eu cel ce întreabă?

ALCIBIADE Se pare că aşa este.

SOCRATE în cazul acesta, dacă cineva se ridică spre a-i îndruma pe atenieni, sau pe peparioţi36, închipuindu-şi că ştie ce este drept şi ce nu este, dar afirmînd că faptele drepte sînt rele uneori, ai putea să nu-l iei în rîs? Doar tu însuţi ai ajuns să afirmi că faptele drepte sînt aceleaşi cu cele aducătoare de folos.

ALCIBIADE în numele zeilor, Socrate, eu însumi nu mai ştiu ce spun; m-am încurcat rău de tot. Atunci cînd îmi pui tu întrebări, înclin să cred ba una, ba alta.

SOCRATE Dar, dragul meu, nu cumva nu înţelegi de unde ţi se trage această suferinţă?

ALCIBIADE Ba chiar nu înţeleg.

SOCRATE Crezi tu că, întrebîndu-te cineva cîţi ochi ai, doi sau trei? cîte mîini, două sau patru? sau ceva asemănător, ai răspunde ba una, ba alta? N-ai răspunde întotdeauna în acelaşi fel?

ALCIBIADE Am ajuns să mă tem pentru mine însumi; cred totuşi că aş răspunde în acelaşi fel.

SOCRATE Nu pentru că eşti în cunoştinţă de cauză? Nu acesta este motivul?

ALCIBIADE Eu aşa cred.

SOCRATE Aşadar, este vădit că lucrurile asupra cărora, fără voie, dai răspunsuri contradictorii, nu le cunoşti.

ALCIBIADE Probabil că aşa este.

SOCRATE Dar în răspunsurile tale nu afirmi că şovăi în privinţa dreptăţii şi nedreptăţii, a frumosului şi urîtului, a răului şi binelui, a folositorului şi nefolositorului? Oare nu este evident că şovăi tocmai pentru că nu cunoşti aceste lucruri?

ALCIBIADE Aceasta este şi părerea mea.

SOCRATE Aşa stau vasăzică lucrurile: cînd cineva nu cunoaşte un anumit lucru, neapărat şovăie în cugetul

său?

ALCIBIADE Mai încape vorbă?

SOCRATE Dar ştii cumva în ce fel te-ai putea ridica în ceruri?

ALCIBIADE Pe Zeu, nu ştiu.

SOCRATE Mai şovăie părerea ta în această privinţă?

ALCIBIADE Fireşte că nu.

SOCRATE Ştii care e cauza, sau să ţi-o spun eu?

ALCIBIADE Spune-o.

SOCRATE Cauza,dragul meu, este că, după cum nu cunoşti acest lucru, tot aşa nici nu-ţi închipui a-1 cunoaşte.

ALCIBIADE Ce mai vrei să spui cu asta?

SOCRATE Ia gîndeşte-te împreună cu mine: în legătură cu lucrurile pe care nu le cunoşti şi totodată ştii că nu le cunoşti, ţi se întîmplă să stai în cumpănă? Aşa, de exemplu, ştii desigur că nu ştii să găteşti.

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Mai stai pe gînduri în această privinţă, întrebîndu-te cum se găteşte bine, şi mai şovăi în cugetul tău, sau laşi această treabă în seama celui priceput?

ALCIBIADE întocmai, o las.

SOCRATE Dar dacă ai pluti pe o corabie, ai mai sta să te întrebi cum trebuie împinsă cîrma, în sus sau în jos, şi ai mai şovăi în privinţa unor lucruri pe care nu le cunoşti, sau le-ai lăsa în seama cîrmaciului, rămînînd tu însuţi netulburat?37

ALCIBIADE în seama cîrmaciului le-aş lăsa.

SOCRATE Prin urmare, nu lucrurile pe care nu le cunoşti te fac să şovăi, odată ce ştii că nu le cunoşti.

ALCIBIADE Nu, fireşte.

SOCRATE înţelegi, aşadar, că" greşelile ce se săvîrşesc au obîrşia tocmai în această necunoştinţă, a neştiutorului care crede că ştie?

ALCIBIADE Ce mai vrei să spui cu asta?

SOCRATE De o treabă ne apucăm, nu-i aşa, s-o facem, doar atunci cînd avem convingerea că ştim ce facem?

ALCIBIADE Desigur.

SOCRATE Cînd însă cineva socoate într-adevăr că nu ştie un lucru, nu-l lasă în seama altora?

ALCIBIADE Cum să nu!

SOCRATE Ca atare, neştiutorii de acest soi trăiesc fără să se facă vinovaţi de vreo greşeală, deoarece lasă treburile în seama altora; nu-i aşa?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Cine sînt atunci cei ce greşesc? Doar n-ai să spui că cei ce cu adevărat ştiu.

ALCIBIADE Nu, desigur.

SOCRATE Dar, de vreme ce nu greşesc nici cei ce ştiu şi nici acei neştiutori ce ştiu că nu ştiu, cine alţii mai rămîn, în afară de neştiutorii care îşi închipuie că ştiu?

ALCIBIADE Numai aceştia.

SOCRATE Deci nu cumva tocmai această neştiinţă este pricina tuturor relelor, nu este ea necunoaşterea cea mai vrednică de osîndă?38

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Atunci cînd poartă asupra celor mai preţioase lucruri nu este ea nefastă şi ruşinoasă în cel mai înalt grad?

ALCIBIADE Fără discuţie.

SOCRATE Dar ai putea să-mi indici lucruri mai preţioase decît ce e drept şi frumos, ce e bun şi plin de folos?

ALCIBIADE Desigur că nu.

SOCRATE Deci cu privire la acestea spui tu că stai la îndoială?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Dar dacă stai la îndoială, oare nu este vădit, pe baza celor de mai sus, nu numai că nu cunoşti tot ce este mai preţios, dar şi că, neştiutor fiind, îţi închipui că

le-ai cunoaşte?

ALCIBIADE Se poate.

SOCRATE Vai, Alcibiade, în ce stare ai ajuns! Eu şovăi să spun lucrurilor pe nume, dar, pentru că sîntem între patru ochi, n-am încotro. Află, nepreţuitule, că faci casă bună cu neştiinţa de cea mai joasă speţă, aşa cum te denunţă discuţia noastră şi cum tu însuţi te denunţi. De aceea te şi avînţi în politică, înainte de a te forma prin educaţie. Dar nu eşti tu singurul care a ajuns în această stare: aşa s-a întîmplat cu cei mai mulţi care văd de treburile acestui oraş39, în afară de cîţiva, printre care, probabil, şi tutorele tău Pericle.

ALCIBIADE Ce-i drept, Socrate, lumea spune că nu de la sine a ajuns Pericle iscusit, ci stînd în preajma mai multor bărbaţi iscusiţi, printre care Pythoclides şi Anaxagora, ba chiar şi astăzi, aşa în vîrstă cum este, încă se mai întîlneşte cu Damon în acelaşi scop40.

SOCRATE Cum aşa? Ai auzit de vreun om iscusit căruia să nu-i stea în putinţă să facă şi pe altcineva iscusit, după chipul şi asemănarea lui? De pildă, cel ce te-a învăţat să scrii şi să citeşti nu era el însuşi iscusit şi nu te-a făcut şi pe tine iscusit, ca şi pe alţii pe care a vrut să-i facă? Oare nu-i aşa?

ALCIBIADE Ba da. SOCRATE Dar, la rîndul tău, învăţînd de la dînsul, nu vei fi în măsură să înveţi pe un altul?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Oare în cazul citharistului şi al gimnastului, lucrurile nu se petrec în acelaşi chip?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Pentru că, negreşit, o dovadă grăitoare a faptului că cineva cunoaşte ceea ce cunoaşte, este că poate să iniţieze şi pe un altul în ceea ce ştie el însuşi.

ALCIBIADE Aşa cred şi eu.

SOCRATE în cazul acesta, poţi să-mi spui cine a ajuns iscusit datorită lui Pericle, începînd cu feciorii săi?

ALCIBIADE Bine, Socrate, dar ce vină are Pericle că feciorii lui sînt slabi la minte din născare?

SOCRATE Dar Clinias, fratele tău?

ALCIBIADE Acuma, de ce să-l iei tocmai pe Clinias, un om nebun de-a binelea?

SOCRATE Dar dacă e nebun de-a binelea Clinias, iar feciorii lui Pericle sînt slabi la minte din născare, ce motiv să mai invocăm în cazul tău, că şi pe tine, înzestrat aşa cum eşti, te-a trecut cu vederea?

ALCIBIADE Cred că eu singur sînt de vină, că nu iau aminte.

SOCRATE Atunci numeşte-mi vreun alt om, atenian sau străin, om liber sau sclav, care ar avea temei să spună că a ajuns mai iscusit datorită lui Pericle, aşa cum eu aş putea să menţionez în legătură cu Zenon41, pe Pythodor42, fiul lui Isoloch, şi pe Callias43, fiul lui Calliades, care, plătindu-i lui Zenon cîte o sută de mine, au ajuns amîndoi oameni competenţi şi de vază.

ALCIBIADE Dar nu ştiu, zău!

SOCRATE Fie şi aşa. Dar tocmai în privinţa ta însuţi, ce ai de gînd? Vrei să rămîi în starea de acum, sau să te îngrijeşti întrucîtva de tine?

ALCIBIADE împreună să ne sfătuim, Socrate! Ce-i drept, spusele tale mă pun pe gînduri şi mă declar de acord cu tine. — Ci totuşi, cei ce văd de treburile statului, cu excepţia cîtorva, îmi par a fi cu totul necultivaţi.

SOCRATE Şi ce urmează de aici?

ALCIBIADE Dacă ar fi fost cît de cît cultivaţi, desigur că cel ce avea de gînd să-i combată ar fi trebuit să înveţe şi să se pregătească, înfruntîndu-i ca pe nişte atleţi; aşa însă, de vreme ce pînă şi nechemaţii aceştia s-au apucat de politică, la ce bun să mai exersezi şi să deprinzi rostul lucrurilor? Eu unul ştiu bine că, aşa înzestrat din fire cum sînt, tot îi voi întrece cu mult.

SOCRATE Vai, alesul meu prieten, cum ai putut să spui aşa ceva? Cît de nevrednic eşti de înfăţişarea ta şi de toate celelalte daruri ale tale!

ALCIBIADE Dar de ce, mă rog, şi ce vrei să spui prin aceasta, Socrate?

SOCRATE Sînt revoltat din pricina ta şi a dragostei pe care ţi-o port . . .

ALCIBIADE Cum aşa?

SOCRATE ... De vreme ce ţi-ai putut închipui că lupta ta este împotriva oamenilor de la noi.

ALCIBIADE Dar împotriva cui, la drept vorbind?

SOCRATE Să fie aceasta o întrebare vrednică de un bărbat ce se crede însufleţit de mari ambiţii?

ALCIBIADE Ce vrei să spui? Nu împotriva oamenilor acestora va trebui să lupt?

SOCRATE Dar dacă ţi-ai pune în gînd să conduci o triremă ce urmează să dea o bătălie navală, de ajuns ţi-ar fi, oare, să te

crezi cîrmaciul cel mai destoinic în rîndul corăbierilor tăi? Sau — socotind că trebuie într-adevăr să ai această înzestrare — ai mai lua aminte şi la adevăraţii tăi potrivnici şi nu, ca în clipa de faţă, numai la tovarăşii tăi de luptă? Fără îndoială, pe aceştia din urmă trebuie să-i întreci într-atîta încît nici să nu le mai treacă prin minte să ţi se împotrivească, ci, rămaşi mai prejos de tine, să ţi se alăture în lupta împotriva vrăjmaşilor; asta, dacă doreşti cu adevărat să te pui în lumină printr-o faptă frumoasă, vrednică de tine şi dc cetate.

ALCIBIADE Dar tocmai aceasta şi doresc!

SOCRATE Aşa stînd lucrurile, e oare cazul să te mulţumeşti eu superioritatea pe care o ai asupra oştenilor tăi, fără să iei aminte la conducătorii potrivnicilor, sau ar trebui să te întrebi dacă ai ajuns superior acestora, pregătindu-te şi exersîndu-te cu ochii la ei?

ALCIBIADE La cine anume te referi, Socrate?

SOCRATE Tu nu ştii că cetatea noastră este mereu în vrajbă cu lacedemonienii44, precum şi cu Marele Rege?

ALCIBIADE Adevărat.

SOCRATE Prin urmare, dacă ai de gînd să fii conducătorul în această cetate, n-ar fi drept să consideri că va trebui să-i înfrunţi în luptă pe regii lacedemonieni şi pe cei ai perşilor?

ALCIBIADE S-ar putea să ai dreptate.

SOCRATE Ba nu, scumpul meu! mai bine măsoară-te cu Midias, crescătorul acela de prepeliţe45, sau cu alţii de soiul său, care se apucă de treburile statului cînd, vorba femeilor, „chică de sclavi" mai poartă în suflet, de necioplţi ce sînt, şi, fără să ştie pe ce lume trăiesc, ba pe deasupra vorbind şi o limbă scîlciată, au venit să linguşească cetatea, ci numai s-o conducă nu! Cu aceştia de care-ţi spun, măsurîndu-te, se cade să nu te îngrijeşti de tine şi să nu înveţi cîte sînt de învăţat, cînd îţi stă în faţă o luptă atît de mare; şi nici să nu exersezi aşa cum se cuvine, ci, pregătit pe deplin aşa cum eşti acum, să purcezi la treburile statului.

ALCIBIADE Socrate, eu nu spun că nu ai dreptate; cred însă că generalii spartanilor şi regele perşilor nu se deosebesc cu nimic de alţii.

SOCRATE Ei bine, nepreţuitule, ia gîndeşte-te cît valorează părerea aceasta, a ta.

ALCIBIADE în ce sens?

SOCRATE în primul rînd, cînd anume crezi tu că te-ai îngriji mai mult de tine însuţi: atunci cînd, temîndu-te de dînşii i-ai considera primejdioşi, sau ia cazul contrar?

ALCIBIADE Evident, cînd i-aş considera primejdioşi.

SOCRATE îţi închipui deci că ai avea ceva de pierdut îngrijindu-te de tine însuţi?

ALCIBIADE Deloc. Ba cred chiar că mi-ar prinde foarte bine.

SOCRATE Prin urmare, fie şi numai ca avînd acest neajuns, părerea ta nu c bună.

ALCIBIADE: Ai dreptate.

SOCRATE ... Iar în al doilea rînd, gîndeşte-te că, după toate probabilităţile, această părere este şi falsă.

ALCIBIADE Cum aşa?

SOCRATE Nu e mai probabil ca firile cele mai înzestrate să se ivească în sînul neamurilor de vază?

ALCIBIADE Evident că în sinul celor de vază.

SOCRATE Nu este firesc ca tocmai vlăstarele de neam ales, primind pe deasupra o creştere aleasă, să capete astfel o virtute desăvîrşită?

ALCIBIADE Neapărat.

SOCRATE Atunci — punînd faţă în faţă însuşirile lor cu însuşirile noastre — să vedem în primul rînd dacă regii lacedemonienilor şi cei ai perşilor ţi se par efectiv de spiţă mai joasă. Au nu ştim noi că regii Spartei se trag din Heracle, iar ceilalţi din Ahemene, şi că neamul lui Heracle, ca şi cel ahemenid, îşi trag obîrşia din Perseu, fiul lui Zeus?

ALCIBIADE Ei bine, şi neamul nostru, Socrate, se trage din Eurysahes46, iar neamul lui Eurysahes din Zeus.

SOCRATE Ei bine, şi neamul nostru, nobile Alcibiade, se trage din Dedal47, iar neamul lui Dedal se trage din Hefaistos, fiul lui Zeus. Numai că cei de care-ţi vorbesc sînt neam de neamul lor regi, începînd chiar cu ei şi urcînd pînă la Zeus, unii domnind în Argos şi Lacedemonia, ceilalţi dintotdeauna în Persia, iar adesea şi în Asia, cum se întîmplă şi astăzi. Noi înşine însă, ca şi părinţii noştri, sîntem simpli particulari. Iar dacă ar trebui să-i înfăţişez lui Artoxerxes48, fiul lui Xerxes, pe străbunii tăi şi să numesc patria lui Eurysahes — Salamina, sau pe cea a lui Eac49, de mai înaintea lui — Egina, nu crezi că te-ai face de tot rîsul? Bagă de seamă deci ca, atît prin nobleţea neamului cît şi prin educaţie, să nu rămînem cumva mai prejos de aceşti bărbaţi. Oare tu n-ai

auzit cît de mari titluri le revin regilor lacedemonieni, ale căror soţii sînt păzite oficial de către Efori ca, pe cît este cu putinţă, să nu se ivească pe ascuns un alt rege decît din osul Heraclizilor? 50. Iar în ce-l priveşte pe regele perşilor, el este cu atît mai presus, încît nici nu i-ar trece cuiva prin cap că un rege ar putea să nu se tragă din osul lui; drept care, pe regină o păzeşte numai propria ei teamă. — Iar cînd se naşte fiul cel mare, viitorul rege, toţi cei care îi vor fi supuşi prăznuiesc această zi, pe care apoi o cinsteşte întreaga Asie prin sacrificii şi ospeţe. în schimb, Alcibiade, cînd ne naştem noi, cum spunea un poet comic, nici măcar vecinii nu prea prind bine de veste. După aceea, creşterea copilului nu intră în seama vreunei femei de rînd, ci este încredinţată unor eunuci ai regelui, aleşi dintre cei mai de vază. în sarcina lor cade să se îngrijească în toate privinţele de acest prunc şi să se străduiască a-l face cît mai frumos, în care scop ei frămîntă şi îndreaptă membrele copilului; şi făcînd ei lucrul acesta, sînt ţinuţi în mare cinste. Iar cînd copiii împlinesc şapte ani, sînt învăţaţi să călărească de către oameni pricepuţi şi totodată încep să meargă la vînătoare; de două ori cîte şapte ani împlinind, copilul este dat în seama celor pe care perşii îi numesc pedagogii regali; aceştia sînt patru oameni în etate, aleşi din rîndul celor mai vrednici de la ei, şi anume cel mai învăţat, cel mai drept, cel mai virtuos şi cel mai viteaz. Primul dintre ei îl învaţă magia, de la Zoroastru - fiul lui Horomazes, cetire; aceasta se cheamă slujirea zeilor ; tot dînsul îl mai învaţă şi rosturile împărăţiei. Cel drept între drepţi îl învaţă însă să spună întotdeauna adevărul, iar cel mai virtuos — să nu se lase stăpînit de vreo plăcere, oricare ar fi ea, ci să deprindă starea omului liber şi, stăpînitor fiind cu adevărat, să fie înainte de toate propriul său stăpîn, nu sclav; cel mai viteaz, în sfîrşit, îl face cutezător şi neînfricat, ştiut fiind că frica te aduce în sclavie51. Dar ţie, Alcibiade, pe cine ţi l-a hărăzit pedagog Pericle? Pe Zopyr tracul, cel mai netrebnic, de bătrîn ce este, dintre toţi slujitorii săi.

Ţi-aş mai putea povesti pe larg alte lucruri despre educaţia şi pregătirea pe care o primesc potrivnicii tăi, dacă nu ar mai fi multe de spus; de altfel şi cele ce ţi-am spus sînt de ajuns pentru a-ţi sugera toate cîte urmează de aici. în ce priveşte însă naşterea, creşterea şi educaţia ta, Alcibiade, cum de altfel ale oricărui atenian, nimeni, vorba aceea, nu se sinchiseşte de ele,

afară doar dacă nu se întîmplă să fie vreun îndrăgostit. Iar dacă ai vrea, în sfîrşit, să socoteşti bogăţiile, desfătările alese, veşmintele care ating pămîntul şi toate celelalte rafinamente de la curţile perşilor — te-ai ruşina în cugetul tău, dîndu-ţi seama cu cît eşti mai prejos de ei.

Dacă, pe de altă parte, ai consimţi să iei aminte la buna chibzuinţă şi la buna cuviinţă, la agilitatea şi dibăcia, la nobleţea de caracter, sobrietatea, vitejia şi stăpînirea de sine a lacedemonienilor, la perseverenţa, fervoarea şi avîntul spre slavă care-i însufleţesc, pe tine însuţi te-ai socoti un copil în comparaţie cu ei. Dacă însă te gîndeşti cumva la avuţie şi îţi închipui că eşti cineva în această privinţă, să nu trecem sub tăcere nici acest aspect, ca să-ţi dai seama unde te găseşti. într-adevăr, dacă vei voi să cuprinzi bogăţiile lacedemonienilor, ai să afli că averile de acolo covîrşesc cu mult pe cele ale noastre. Pămîntul pe care-l stăpînesc la ei acasă şi în Messenia este pentru oricine neîntrecut ca întindere şi rodnicie faţă de al nostru; la fel, dacă iei în consideraţie cîţi sclavi posedă ei — printre care şi iloţii —, cîte herghelii şi cîte turme păşunează în Messenia. Dar să lăsăm la o parte toate acestea şi să spunem că aur şi bănet cît se află numai în Lacedemonia nu găseşti în toată Elada; într-adevăr, de mai multe generaţii încoace, într-acolo se scurge avuţia, din toate părţile elenilor, iar adesea şi de la barbari, dar de acolo nu mai iese nimic încît, la fel cum vulpea i-a spus leului, în fabula lui Esop, urmele banilor care intră în Lacedemonia se văd desluşit ducînd într-acolo, dar urmele celor care ies de acolo nu le-ar mai putea vedea nimeni; aşadar, este bine de ştiut că şi prin aurul şi banii de care dispun, lacedemonienii sînt cei mai bogaţi dintre eleni, iar cel mai bogat în rîndul lor este chiar regele; aceasta, din pricină că dintre toate prăzile băneşti, cele mai mari şi mai numeroase revin regilor, dar şi din pricină că birul regal pe care lacedemonienii îl dau celor ce domnesc la ei nu este deloc neglijabil. Dar dacă bogăţiile lacedemonienilor sînt mari faţă de cele ale altor eleni, de nu înseamnă nimic în comparaţie cu cele ale persanilor şi ale regelui acestora. într-adevăr, am auzit cîndva un om demn de încredere, dintre cei ce au ajuns pînă la rege, cum povestea că a străbătut o ţară rodnică şi întinsă, cale de aproape o zi, ţară pe care localnicii o numeau „Brîul reginei"; mai este şi o alta, care se cheamă „Vălul", precum sînt multe alte locuri frumoase şi

mănoase, hărăzite pentru podoabele reginei şi purtînd numele fiecărei podoabe în parte. Încît, eu unul îmi închipui că dacă lui Amestris, mama Marelui Rege şi soaţa lui Xerxes, i s-ar spune : „împotriva fiului tău arc de gînd să se ridice fiul Dinomachei, a cărei diademă valorează pare-se cincizeci de mine52, dacă nu chiar mai puţin, iar însuşi acest fiu abia dacă stăpîneşte pămînt în Erchia ceva mai puţin de trei sute pietre"53 — îmi închipui, zic, că ea s-ar întreba uimită pe ce se bizuie Alcibiade acesta cînd vrea să se măsoare cu Artoxerxes, şi ar spune că acest bărbat nu se bizuie pe nimic altceva decît pe pregătirea şi priceperea sa; căci acestea sînt singurele bunuri de preţ la eleni. Iar dacă ar mai afla că Alcibiade nutreşte aceste gînduri în clipa de faţă cînd, în primul rînd, n-a împlinit nici douăzeci de ani, în al doilea rînd este cu totul necultivat şi cînd, pe deasupra, dacă cel care-1 îndrăgeşte îi spune că înainte să purceadă a-l înfrunta pe rege, ar trebui să înveţe, el nici nu vrea să audă, ci afirmă că îi ajunge să fie aşa cum e — cred, cum ziceam, că ea s-ar mira şi ar întreba: „atunci pe ce s-o fi bizuind tinerelul?". Iar dacă i-am spune că se bizuie pe frumuseţea, pe statura, pe neamul şi bogăţia, precum şi pe înzestrările înnăscute ale sufletului său, ca ar socoti, Alcibiade, că sîntem nebuni de-a binelea, gîndindu-se la toate însuşirile de acest fel de care se bucură oamenii lor. Eu cred că şi Lampido, fiica lui Leutychides, soaţa lui Archidamos şi mama lui Agis54, care cu toţii au fost regi, s-ar mira la rîndul ei, gîndindu-se ia toate însuşirile lor, dacă ar afla că aşa puţin educat cum eşti ai de gînd să te masori cu fiul ei. Şi oare nu ţi se parc ruşinos ca femeile duşmanilor să ştie mai bine cum trebuie să fim înzestraţi spre a-i putea înfrunta şi să ne judece mai bine decît ne judecăm noi înşine? Ci, fericitule, încrezîndu-te mie şi inscripţiei de la Delfi — cunoaşte-te pe tine însuţi! — fiindcă aceştia de care ţi-am vorbit sînt potrivnicii tăi, şi nu cei pe care ţi-i închipui ; pe primii nu-i vom birui în alt chip decît prin pregătire şi iscusinţă. Neavînd parte de acestea, nici de faimă nu vei avea parte la eleni şi la barbari, faimă pe

care, cred eu, o rîvneşti cum nimeni altul n-a rîvnit ceva.

ALCIBIADE Dar ce îngrijire trebuie avută în vedere, poţi să-mi arăţi, Socrate?55 Fiindcă, în rest, mi se pare că ai dreptate întru totul.

SOCRATE Pot; totuşi, împreună să ne sfătuim în ce fel am putea ajunge cît mai desăvîrşiţi. într-adevăr, spunînd că trebuie

să ne cultivăm, nu mă refer numai la tine pe cînd la mine nu; doar eu nu mă deosebesc de tine decît într-o singură privinţă.

ALCIBIADE Anume în care?

SOCRATE în aceea că tutorele meu este mai presus şi mai înţelept decît Pericle al tău.

ALCIBIADE Cine este dînsul, Socrate?

SOCRATE Un Zeu, Alcibiade, acelaşi care nu mi-a îngăduit pînă în ziua de astăzi să-ţi vorbesc56; şi tot credinţa în el mă face să-ţi spun că numai datorită mie şi nimănui altcuiva vei ajunge la slavă57.

ALCIBIADE Glumeşti, Socrate!

SOCRATE Se poate ; dar în orice caz, nu greşesc spunînd că trebuie să ne îngrijim de noi înşine, cum de altfel toţi oamenii, dar noi amîndoi cu atît mai mult.

ALCIBIADE în privinţa mea, nu greşeşti.

SOCRATE Dar nici în privinţa mea.

ALCIBIADE Atunci, ce-i de făcut?

SOCRATE Să nu şovăim şi să nu dăm înapoi, prietene.

ALCIBIADE într-adevăr, nu se cade, Socrate!

SOCRATE De bună seamă; dar să cercetăm împreună cum stau lucrurile. Ia spune-mi: nu afirmam noi că năzuim să ajungem cît mai desăvîrşiţi? Nu-i aşa?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Desăvîrşiţi întru care virtute?58

ALCIBIADE Evident, întru virtutea pe care o au oamenii vrednici.

SOCRATE Vrednici întru ce?

ALCIBIADE Evident, vrednici întru a împlini treburile lor.

SOCRATE Ce fel de treburi? Legate de călărie?

ALCIBIADE Desigur că nu.

SOCRATE ... Pentru că atunci ar merge la cei care se pricep la cai. ALCIBIADE Da.

SOCRATE Sau te referi la treburile corăbierilor? ALCIBIADE Nu.

SOCRATE Căci atunci am merge să ne adresăm corăbierilor. ALCIBIADE Da.

SOCRATE Ce fel de treburi, aşadar? Şi cine le împlinesc? ALCIBIADE Le împlinesc atenienii cei frumoşi şi buni. SOCRATE Prin „frumoşi şi buni" ai în vedere oamenii pricepuţi, sau pe cei nepricepuţi? ALCIBIADE Pe cei pricepuţi. SOCRATE Dar un om

priceput nu este el şi bun? ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar cel nepriceput, nu este şi rău? ALCIBIADE Cum să nu!

SOCRATE Ei bine, cizmarul nu este priceput la croitul încălţămintei?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Aşadar, este bun în această privinţă? ALCIBIADE Este bun.

SOCRATE Dar cînd este vorba de croitul hainelor, cizmarul nu se dovedeşte nepriceput? ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Este deci rău în această privinţă? ALCIBIADE Da.

SOCRATE Reiese atunci, din chiar argumentarea noastră, că unul şi acelaşi ins este şi rău şi bun. ALCIBIADE Aşa s-ar părea.

SOCRATE Nu cumva afirmi că oamenii buni sînt şi răi? ALCIBIADE Desigur că nu.

SOCRATE Dar atunci pe cine îi califici drept buni? ALCIBIADE Eu unul, pe cei în măsură să poruncească în cetate.

SOCRATE Cui să poruncească? Doar nu cailor! ALCIBIADE De bună seamă că nu. SOCRATE Ci să poruncească oamenilor? ALCIBIADE Da.

SOCRATE Oare oamenilor suferinzi?

ALCIBIADE Nu.

SOCRATE Oare celor care călătoresc pe mare?

ALCIBIADE Răspund că nu.

SOCRATE Ori secerătorilor?

ALCIBIADE Nu.

SOCRATE Dar atunci poruncesc ei oamenilor care nu fac nimic, sau celor ce fac un lucru?

ALCIBIADE Pe cei ce fac un lucru îi am în vedere.

SOCRATE Ce anume fac? încearcă să-mi arăţi şi mie.

ALCIBIADE Ei bine, îi am în vedere pe cei care au de-a face unii cu alţii şi totodată se slujesc unii de alţii, aşa cum noi toţi obişnuim a trăi în sînul statelor.

SOCRATE Prin urmare, ai în vedere pe cei ce comandă oamenilor care la rîndu-le se slujesc de alţi oameni?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Să fie vorba despre ordinele de dat supraveghetorilor care îi mînă pe vîslaşi?

ALCIBIADE Bineînţeles că nu.

SOCRATE Căci virtutea aceasta ţine de arta cîrmaciului.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Dar ai cumva în vedere conducerea flautiştilor care la rîndu-le dirijează cîntul şi se slujesc de coreuţi?

ALCIBIADE Bineînţeles că nu.

SOCRATE Căci de această dată este pusă în joc arta conducătorului de cor; nu-i aşa?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Dar atunci ce înţelegi prin putinţa de a porunci oamenilor care se slujesc de alţi oameni?

ALCIBIADE în ce mă priveşte, am în vedere cîrmuirea celor ce iau parte la comunitatea politică59, a acelora care conlucrează în cadrul cetăţii.

SOCRATE Ce artă este deci aceasta? Bunăoară, dacă te-aş întreba din nou, în legătură cu cele discutate adineauri, ce artă ne învaţă să-i conducem pe corăbierii părtaşi la navigaţie, ce mi-ai răspunde?

ALCIBIADE Arta cîrmaciului60.

SOCRATE Dar pe cei despre care spuneam adineauri că iau parte la cor, ce pricepere ne face să-i conducem?

ALCIBIADE Cea pe care ai menţionat-o adineauri, a conducătorului de cor61.

SOCRATE Dar cînd e vorba de conducerea celor ce iau parte la comunitatea politică, ştiinţa respectivă cum o vei numi?

ALCIBIADE O voi numi ştiinţa bunei îndrumări, Socrate.

SOCRATE Cum aşa? Oare arta cîrmaciului ţi se pare una a relei îndrumări?

ALCIBIADE Desigur că nu.

SOCRATE Ci tot a bunei îndrumări este şi ea, nu-i aşa?

ALCIBIADE Cred şi eu, în ce priveşte cel puţin ocrotirea celor ce călătoresc pe marc.

SOCRATE Bine spui. Dar acea bună îndrumare de care vorbeşti, oare ce urmăreşte?

ALCIBIADE Urmăreşte cît mai buna diriguire şi ocrotire a statului.

SOCRATE Dar pentru ca statul să fie diriguit şi ocrotit cît mai bine, ce anume trebuie să fie de faţă, şi ce anume să lipsească? Spre pildă, dacă m-ai întreba : ,,ce anume trebuie să fie de faţă şi ce să lipsească, spre a fi corpul nostru diriguit şi ocrotit cît mai bine?", eu ţi-aş răspunde că se cade să fie de faţă sănătatea, iar boala nu. Tu nu eşti de aceeaşi părere?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Şi dacă m-ai întreba iarăşi: „printr-a cui prezenţă se află ochii în starea mai bună?", eu ţi-aş răspunde : printr-a vederii, şi orbirea să lipsească. Iar în privinţa urechilor, aş spune să lipsească surzenia şi să fie de faţă auzul, — atunci se află urechile în stare mai bună şi sînt mai bine îngrijite.

ALCIBIADE Ai dreptate.

SOCRATE Dar în cazul statului? Care lucru trebuie să apară şi care să dispară pentru ca statul să devină mai bun şi să fie slujit şi cîrmuit mai bine?

ALCIBIADE După părerea mea, Socrate, aceasta se întîmplă cînd între toţi domneşte prietenia62, iar ura şi dezbinarea dispar.

SOCRATE Prin prietenie înţelegi cumva acordul, sau dezacordul?

ALCIBIADE Acordul.

SOCRATE Ce artă face oare ca statele să fie de acord între ele în orice chestiune legată de număr?

ALCIBIADE Aritmetica.

SOCRATE Nu tot datorită acesteia ajung să fie de acord între ei şi simplii particulari?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Şi nu tot aritmetica face ca fiecare ins în parte să fie în acord cu sine însuşi?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Dar ce artă face ca fiecare ins în parte să fie în acord cu sine însuşi cînd e vorba de a şti ce este mai lung: stînjenul sau cotul?83 Oare nu arta măsurării?

ALCIBIADE Cum să nu.

SOCRATE Şi nu aceeaşi artă pune de acord între ele persoanele particulare, precum şi statele?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar în privinţa greutăţilor lucrurile nu se petrec la fel?

ALCIBIADE Aşa zic.

SOCRATE Dar ce este de fapt acordul acela despre care vorbeşti, asupra căror lucruri poartă el şi ce artă ni-l asigură? O aceeaşi artă este pusă oare în joc în cazul statului şi al individului, cînd e vorba de tine însuţi şi e vorba de un altul?

ALCIBIADE Pesemne că da.

SOCRATE Atunci care este această artă? Nu pregeta a răspunde, ci străduieşte-te să-mi spui.

ALCIBIADE Eu cred că este vorba despre acea iubire şi armonie care îl pun în acord pe un fiu cu părinţii săi iubitori, pe frate cu frate, precum şi soţie cu bărbat.

SOCRATE Eşti de părere, Alcibiade, că bărbatul cu soţia s-ar putea pune de acord privitor la torsul lînii, el nepriceput fiind iar dînsa pricepîndu-se?

ALCIBIADE Fireşte că nu.

SOCRATE Dar nici măcar nu e necesar, întrucît această îndeletnicire este a femeilor.

ALCIBIADE Aşa e.

SOCRATE Dar privitor la arta oşteanului, pe care ea n-a deprins-o, femeia s-ar putea armoniza cu soţul ei?

ALCIBIADE Nu, desigur.

SOCRATE De astădată, vei spune pesemne că aceasta este o specialitate bărbătească.

ALCIBIADE Asta şi spun.

SOCRATE Prin urmare, după cuvîntul tău, unele rosturi sînt ale femeii, altele însă ale bărbatului.

ALCIBIADE Cum să nu.

SOCRATE Prin urmare, nu tocmai pe ele se reazemă acordul dintre soţi.

ALCIBIADE Nu.

SOCRATE Şi, în consecinţă, nici prietenia, de vreme ce prin prietenie înţelegeam acest acord.

ALCIBIADE Este evident că nu.

SOCRATE în consecinţă, nu întrucît femeile îşi văd de rosturile lor proprii sînt ele îndrăgite de către soţi.

ALCIBIADE S-ar părea că nu.

SOCRATE Ca atare, nici bărbaţii nu sînt îndrăgiţi de către soaţele lor întrucît îşi văd de propriile lor rosturi.

ALCIBIADE Nu.

SOCRATE Dar, la rîndul lor, cetăţile nu sînt bine diriguite tocmai atunci cînd fiecare îşi vede de rosturile sale?

ALCIBIADE Sînt convins de aceasta, Socrate.

SOCRATE Ce spui? Tocmai cînd lipseşte acea prietenie a cărei ivire şi numai ea — cum afirmam — face ca cetăţile să fie bine diriguite?

ALCIBIADE Dar mi se pare că prietenia ia fiinţă în sînul lor

tocmai mulţumită faptului că fiecare îşi vede de rosturile sale.

SOCRATE înainte cel puţin nu erai tot de această părere; în momentul de faţă însă, cum vezi tu că stau lucrurile? Oare prietenia apare cînd nu apare acordul? Ori începe acord în privinţa unor lucruri pe care unii le ştiu iar alţii nu?

ALCIBIADE Cu neputinţă.

SOCRATE Dar cînd toţi îşi văd de rosturile lor, urmează ei calea dreptăţii sau a nedreptăţii?

ALCIBIADE Urmează calea dreptăţii. Cum s-ar putea altfel?

SOCRATE Iar cînd cetăţenii urmează înăuntrul unui stat calea dreptăţii oare nu se încheagă între ei o prietenie?

ALCIBIADE Ai dreptate, lucrul acesta mi se pare de asemenea necesar.

SOCRATE Atunci cum defineşti această prietenie sau cădere de acord, în vederea căreia se cuvine să fim huni cunoscători şi buni îndrumători, spre a deveni oameni buni? Eu unul nu sînt în stare să pricep nici ce este ea şi nici la cine o afli; în adevăr, din vorbele tale reiese cînd că e, cînd că nu e de găsit la unii şi aceiaşi oameni.

ALCIBIADE în numele zeilor, Socrate, nici eu nu mai ştiu ce vorbesc şi tare mă tem că de mult îmi ascundeam mie însumi că sînt de deplîns.

SOCRATE N-ai voie să te descurajezi! Dacă resimţeai aceasta pe la cincizeci de ani, ţi-ar fi fost anevoie să te mai îngrijeşti de tine însuţi; vîrsta ta de acum este însă tocmai cea potrivită spre a-ţi da seama de felul cum stau lucrurile.

ALCIBIADE Iar dacă îmi dau seama, ce e de făcut, Socrate?

c

SOCRATE Să răspunzi la întrebări, Alcibiade, căci aşa făcînd — dacă e cazul să dai crezare întrucîtva şi prevestirii mele —, amîndoi cu voia Zeului, vom deveni mai buni.

ALCIBIADE Aşa va fi, întrucît voi răspunde.

SOCRATE Prea bine! Spune-mi deci ce înseamnă îngrijirea de sine însuşi, ca nu cumva să ne amăgim şi, cum se întîmplă adesea, să ne închipuim doar că ne îngrijim de noi. Aşadar, cînd se îngrijeşte omul chiar de sine? Oare îngrijindu-se de cele ce-i aparţin se îngrijeşte el şi de sine?

ALCIBIADE Mie, cel puţin, aşa îmi pare.

SOCRATE Dar cînd un om se îngrijeşte de picioarele sale? Oare cînd se îngrijeşte de cele ce aparţin picioarelor sale?

ALCIBIADE Nu pricep.

SOCRATE Nu admiţi că există ceva ce aparţine mîinii? Spre pildă, ai putea afirma că inelul ţine de altceva din om decît de deget?

ALCIBIADE Fireşte că nu.

SOCRATE Iar încălţămintea nu e a piciorului, în acelaşi fel?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar veşmintele şi vălurile nu aparţin, în acelaşi chip, restului corpului?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Dar atunci cînd ne îngrijim de încălţăminte, ne îngrijim şi de picioare?

ALCIBIADE Nu prea înţeleg, Socrate.

SOCRATE Cum aşa, Alcibiade? Nu vorbeşti şi tu de ceva ce se cheamă buna îngrijire a unui anumit lucru?

ALCIBIADE Cum să nu!

SOCRATE însă cînd cineva face un anumit lucru cît mai bine, nu numeşti aceasta o bună îngrijire?

ALCIBIADE Ba da!

SOCRATE însă ce meşteşug produce cît mai bine încălţămintea?

ALCIBIADE Cizmăria.

SOCRATE Prin mijlocirea cizmăriei ne îngrijim aşadar de încălţăminte?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Dar de picior ne îngrijim tot prin mijlocirea cizmăriei? Sau prin mijlocirea a ceea ce aduce picioarele la o stare mai bună?

ALCIBIADE Prin mijlocirea aceleia din urmă.

SOCRATE Dar tot arta aceea este aducătoare de mai bine şi pentru restul corpului; nu-i aşa?

ALCIBIADE Cred şi eu!

SOCRATE Nu este ea gimnastica?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Aşadar, prin mijlocirea gimnasticii noi ne îngrijim de picior, iar prin mijlocirea cizmăriei de cele ce aparţin piciorului?

ALCIBIADE întocmai.

SOCRATE Tot astfel, prin mijlocirea gimnasticii ne îngrijim de corp, iar prin mijlocirea ţesutului şi a celorlalte îndeletniciri — de

bunuri cc aparţin corpului. Nu-i aşa?

ALCIBIADE întru totul.

SOCRATE Prin urinare, una este iscusinţa prin care ne îngrijim de fiecare lucru în sine, şi alta — iscusinţa prin care ne îngrijim de tot ce aparţine acelui lucru.

ALCIBIADE Pare evident.

SOCRATE îngrijindu-te de cele ce-ţi aparţin, te îngrijeşti, prin urmare, şi de tine însuţi?

ALCIBIADE Nicidecum.

SOCRATE Precum s-ar părea deci, arta prin care cineva se poate îngriji de sine însuşi nu e una şi aceeaşi cu arta ce are în grijă numai cele ce îi aparţin lui.

ALCIBIADE Pare evident.

SOCRATE Spune-mi însă: în ce fel ne-am putea îngriji de noi înşine?

ALCIBIADE N-am ce să spun.

SOCRATE Dar cel puţin am căzut de acord că nu în felul în care facem ca un oarecare lucru de-al nostru să se afle într-o cît mai bună stare, ci în felul în care noi înşine ne facem mai buni.

ALCIBIADE E adevărat ce spui.

SOCRATE Dar am ajunge să ştim care este meşteşugul făuririi unei încălţăminţi mai bune, dacă nu am avea cunoştinţă de încălţăminte însăşi?

ALCIBIADE Cu neputinţă.

SOCRATE Tot aşa, n-am ajunge să ştim ce artă este făuritoare de inele cît mai bune, dacă n-am şti ce este un inel.

ALCIBIADE Adevărat.

SOCRATE în acest caz: am putea şti ce artă ne face mai buni în sine, dacă nu ştim ce sîntem noi înşine?

ALCIBIADE Cu neputinţă.

SOCRATE Dar oare uşor îţi cade a te cunoaşte pe tine însuţi, iar cel ce a înscris acest îndemn pe frontispiciul templului de la Pytho era un om de rînd, sau trudnică este această cunoaştere şi nu stă la îndemîna oricui?

ALCIBIADE Eu, Socrate, de multe ori am găsit că stă la îndemîna oricui, iar de multe ori că este nespus de anevoioasă.

SOCRATE Dar, Alcibiade, fie că este lesnicioasă această cunoaştere, fie că nu, în ce ne priveşte, lucrurile stau după cum urmează: cunoscînd acel lucru am cunoaşte degrabă îngrijirea pe care trebuie să ne-o acordăm nouă înşine, iar necunoscîndu-l

nu am putea să ne îngrijim de noi.

ALCIBIADE Aşa este.

SOCRATE Spune-mi deci în ce chip ar putea fi aflat însuşi acest lucru. Pentru că astfel vom descoperi imediat ce sîntem noi înşine; iar cît timp sîntem în necunoaşterea sa ne-ar fi cu neputinţă.

ALCIBIADE E drept ce spui.

SOCRATE Atunci ia aminte, în numele Zeului: Cu cine discuţi acum? Oare nu cu mine?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar eu discut cu tine?

ALCIBIADE Cu mine.

SOCRATE Nu Socrate este cel ce vorbeşte?

ALCIBIADE Desigur.

SOCRATE Iar Alcibiade, cel ce ascultă?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Dar nu vorbeşte Socrate punînd în joc cuvîntul?

ALCIBIADE Şi dacă?

SOCRATE Recunoşti însă că a vorbi şi a te folosi de cuvînt este cumva acelaşi lucru.

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Cel ce se foloseşte şi ceea ce este folosit nu sînt însă lucruri deosebite?

ALCIBIADE în ce sens?

SOCRATE De pildă, cizmarul croieşte ajutîndu-se de cuţit, sulă şi alte unelte.

ALCIBIADE Aşa e.

SOCRATE Prin urmare cel care croieşte şi se foloseşte de ceva se deosebeşte de lucrurile folosite de el atunci cînd croieşte?

ALCIBIADE Cum să nu.

SOCRATE Oare nu tot aşa, cele prin care un citharist ajunge atunci să cînte se vor fi deosebind de citharistul însuşi?

ALCIBIADE Desigur.

SOCRATE Tocmai aceasta întrebam adineauri: dacă cel ce foloseşte şi ceea ce este folosit par să se deosebească întotdeauna.

ALCIBIADE Par să se deosebească.

SOCRATE Dar atunci, ce să spunem despre cizmar? Meştereşte el numai cu sculele sale, sau şi cu mîinile sale?

ALCIBIADE Şi cu mîinile sale.

SOCRATE Le foloseşte aşadar şi pe ele?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Dar nu se foloseşte şi de ochii săi atunci cînd croieşte?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Şi n-am admis că cel ce foloseşte se deosebeşte de cele folosite?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Cizmarul şi citharistul sînt deci altceva decît mîinile şi ochii cu care ei lucrează?

ALCIBIADE Evident.

SOCRATE Şi omul, nu se foloseşte el de întregul său corp?

ALCIBIADE Desigur.

SOCRATE Dar cel ce foloseşte şi lucrurile de care se foloseşte nu se deosebeau?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Vasăzică, omul este altceva decît propriul său corp?

ALCIBIADE S-ar părea.

SOCRATE Atunci ce este omul?

ALCIBIADE Nu ştiu să spun.

SOCRATE Dar cel puţin ştii că este cel ce are în folosinţă corpul.

ALCIBIADE Aşa e.

SOCRATE însă se foloseşte de corp altul decît sufletul?

ALCIBIADE Nu altul.

SOCRATE Diriguindu-l, aşadar?

ALCIBIADE Da.

SOCRATE în orice caz, cred că nimeni nu contestă încă un lucru.

ALCIBIADE Ce lucru?

SOCRATE Că omul este una din acestea trei.

ALCIBIADE Care anume?

SOCRATE Sufletul, corpul sau, în sfîrşit, întrunirea lor, adică întregul.

ALCIBIADE Cum să nu!

SOCRATE însă am admis tocmai că omul este cel ce comandă corpului.

ALCIBIADE Am admis.

SOCRATE Dar oare însuşi corpul îşi comandă sieşi?

ALCIBIADE Nicidecum.

SOCRATE într-adevăr, spuneam că el este cel diriguit.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Deci efectiv nu el ar fi ceea ce căutăm.

ALCIBIADE S-ar părea că nu.

SOCRATE Nu cumva întregul ce rezultă din întrunire diriguieşte corpul, şi tocmai el va fi fiind omul?

ALCIBIADE S-ar putea, desigur.

SOCRATE Cîtuşi de puţin! într-adevăr, dacă nu diriguieşte una din părţi, nu e cu putinţă în nici un chip ca diriguitor să fie întregul.

ALCIBIADE Ai dreptate.

SOCRATE Întrucît însă omul nu este nici numai corp şi nici întrunire laolaltă, nu mai rămîne, cred eu, decît ca omul însuşi să nu fie nimic; sau, dacă totuşi este ceva, să rezulte cum că nu e altceva decît suflet.

ALCIBIADE Aşa e, întru totul.

SOCRATE E nevoie să ţi se dovedească mai limpede că omul este numai suflet?

ALCIBIADE Ba, pe Zeus, demonstraţia mi se pare îndestulătoare !

SOCRATE Pentru noi este suficientă, ca potrivindu-se, chiar dacă nu este prea riguroasă; lucrul acesta îl vom cunoaşte sigur abia cînd vom descoperi ceea ce acum am lăsat la o parte, fiindcă ar fi cerut o cercetare anevoioasă.

ALCIBIADE Despre ce anume este vorba?

SOCRATE Despre ceea ce s-a spus adineauri cam tot în felul acesta: că mai întîi trebuie cercetat lucrul în el însuşi64. Acum însă, în locul lucrului însuşi am cercetat ce este fiecare element în parte, şi poate că aceasta este de ajuns; într-adevăr, va trebui să recunoaştem că nimic nu este mai presus în noi înşine, decît sufletul.

ALCIBIADE Nimic, desigur.

SOCRATE Vasăzică avem un bun temei să considerăm că amîndoi ne împărtăşim unul de la altul, suflet de la suflet, folosind cuvintele.

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Dar tocmai aceasta era ceea ce îţi spuneam înainte: că Socrate îi grăieşte lui Alcibiade, folosindu-se de

cuvinte şi adresîndu-se nu chipului tău, cum s-ar părea, ci lui Alcibiade însuşi, adică sufletului tău.

ALCIBIADE Aceasta este şi părerea mea.

SOCRATE Aşadar, cel ce porunceşte: „cunoaşte-te pe tine însuţi" — sufletul ne îndeamnă să ni-l cunoaştem.

ALCIBIADE S-ar părea.

SOCRATE Cel ce ia cunoştinţă, vasăzică, de ceva de ordin corporal, a cunoscut ceva de-al său, însă nu pe sine însuşi.

ALCIBIADE întocmai.

SOCRATE Aşadar, medicul nu se cunoaşte pe sine în măsura în care este medic, şi tot astfel nici gimnastul, în măsura în care este gimnast.

ALCIBIADE Aşa se pare.

SOCRATE Iar plugarii şi ceilalţi meşteşugari mai au mult pînă să ajungă a se cunoaşte pe ei înşişi. Aceştia nici măcar cele ce le aparţin nu şi le cunosc, pe cît se pare, ci, potrivit meşteşugurilor pe care le exercită, sînt încă şi mai departe de cele proprii; în adevăr, ei cunosc cele corporale şi care slujesc la îngrijirea corpului.

ALCIBIADE Ai dreptate.

SOCRATE Vasăzică, dacă înţelepciunea stă în a te cunoaşte pe tine însuţi, nici unul dintre cei pomeniţi nu este înţelept potrivit îndeletnicirii sale.

ALCIBIADE Şi eu cred că nu este.

SOCRATE Dar tocmai de aceea sînt considerate aceste îndeletniciri a fi de rînd şi nevrednice să fie deprinse de omul superior.

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Aşadar, încă o dată, cel ce îşi cultivă statornic corpul, de ceva de-al lui se îngrijeşte, dar nu de sine însuşi.

ALCIBIADE Se poate.

SOCRATE Dar cel care are grijă de avuţii nu se îngrijeşte nici de sine însuşi, nici de cele ale sale, ci se află încă şi mai departe de ele.

ALCIBIADE Aceasta este şi părerea mea.

SOCRATE Astfel, agonisitorul de bogăţii nu-şi mai vede nici măcar de cele ale sale.

ALCIBIADE E adevărat.

SOCRATE Aşadar, dacă cineva s-a îndrăgostit de corpul lui Alcibiade, nu pe Alcibiade însuşi l-a îndrăgit, ci [pe] unul din

bunurile lui Alcibiade.

ALCIBIADE Ai dreptate.

SOCRATE Cine te-a îndrăgit pe tine, iubeşte însă sufletul tău?

ALCIBIADE Rezultă cu necesitate din discuţia noastră.

SOCRATE Oare cel ce-ţi îndrăgeşte corpul nu se depărtează de el, cînd nu mai e în floare?

ALCIBIADE Se pare că da.

SOCRATE însă cel ce-ţi îndrăgeşte sufletul nu se îndepărtează de acesta atîta timp cît îl vede aspirînd spre mai bine.

ALCIBIADE Cum e şi firesc!

SOCRATE Iată, eu sînt cel ce nu se depărtează de tine, ci rămîne atunci cînd trupul tău conteneşte a mai înflori şi ceilalţi te-au părăsit.

ALCIBIADE Şi bine faci, Socrate; ci să nu te depărtezi.

SOCRATE Străduieşte-te deci să fii cît mai frumos.

ALCIBIADE Mă voi strădui.

SOCRATE Prin urmare, iată cum se prezintă lucrurile în cazul tău: pe cît se pare, nu a existat şi nu există îndrăgostit de-al lui Alcibiade, fiul lui Clinias, în afară de unul singur, vrednic la rîndu-i de a fi iubit — iar acela este Socrate, fiul lui Sophroniscos şi al Phainaretei.

ALCIBIADE Aşa este.

SOCRATE îmi spuneai că ţi-am luat-o numai cu puţin înainte cînd m-am adresat ţie, deoarece tu însuţi aveai de gînd să mă întîmpini, dorind să afli cum se face că numai eu nu mă îndepărtez de tine.

ALCIBIADE Aşa era, într-adevăr.

SOCRATE Ei bine, motivul este că cu singur eram iubitor al tău, pe cînd toţi ceilalţi erau iubitorii unor bunuri de-ale tale; dar însuşirile tale se scutură de floare, pe cînd tu abia începi să înfloreşti. Iar acum, dacă nu te vei lăsa smintit de poporul atenienilor şi nu te vei strica, eu nu te voi părăsi. Căci lucrul de care efectiv mă tem cel mai mult este ca nu cumva devenind prieten al poporului să te laşi

smintit de el. în fapt, mulţi atenieni, şi nu de rînd, au păţit aceasta înaintea ta. Ce e drept, este ,,frumos la înfăţişare neamul mîndrului Erechteu"65, dar se cuvine să-1 priveşti în toată goliciunea lui; ia-ţi deci măsura de prevedere pe care ţi-o sugerez.

ALCIBIADE Ce măsură?

SOCRATE Pregăteşte-te mai întîi, norocosule, învaţă cele ce se cuvin învăţate şi fără de care să nu purcezi în viaţa politică, pentru ca, avînd antidotul cu tine, să fii ferit de vreun rău.

ALCIBIADE Vorbele tale îmi par pline de miez, Socrate; caută să-mi desluşeşti însă în ce chip ne-am putea îngriji de noi înşine.

SOCRATE La atîta măcar a ajuns discuţia noastră de mai înainte: căzusem întrucîtva de acord cu privire la ceea ce sîntem, din teama ca nu cumva să ne înşelăm şi, fără a ne da seama, să avem grijă de altceva, nu de noi înşine.

ALCIBIADE întocmai.

SOCRATE Iar după aceea am convenit că sufletul trebuie să ni-l îngrijim şi că la acesta trebuie să luăm aminte.

ALCIBIADE Evident.

SOCRATE Grija corpurilor şi a bogăţiilor s-o lăsăm însă în seama altora.

ALCIBIADE Neapărat.

SOCRATE Dar în ce chip vom putea cunoaşte lucrul acesta cît mai lămurit? Se pare, într-adevăr, că dacă-l vom cunoaşte, ne vom cunoaşte pe noi înşine. în numele zeilor, oare să nu fi înţeles noi inscripţia aceea cu vorbe înţelepte de la Delfi, de care aminteam înainte?

ALCIBIADE La ce te gîndeşti, spunînd acestea, Socrate?

SOCRATE îţi voi destăinui ce presupun eu că ne spune şi ne povăţuieşte această inscripţie. Se prea poate ca să nu găsim multe pilde pentru ea, afară doar dacă nu ne adresăm văzului.

ALCIBIADE Ce vrei să spui?

SOCRATE Ia gîndeşte-te şi tu. Dacă inscripţia ar grăi ochiului nostru ca unui om, îndemnîndu-l: „Priveşte-te pe tine însuţi", — cum am putea tălmăci un atare sfat?

Oare nu în sensul ca ochiul să privească spre acel lucru în care, dacă s-ar privi, s-ar putea vedea pe sine însuşi?

ALCIBIADE Este vădit. SOCRATE Să reflectăm însă: încotro trebuie să privim spre a ne privi privirea şi pe noi înşine?

ALCIBIADE Evident, Socrate, că trebuie să privim înspre oglindă sau vreun alt obiect de acelaşi fel.

SOCRATE Aşa este. Dar ochiul prin mijlocirea căruia vedem, nu cuprinde el însuşi ceva asemănător?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Ai înţeles, aşadar, că înfăţişarea celui ce priveşte ochiul răsare în privirea opusă precum într-o oglindă, pe care o

numim „pupilă"66, ca fiind modelul în mic al privitorului.

ALCIBIADE E adevărat ce spui.

SOCRATE în alt ochi, aşadar, privindu-se, şi aţintindu-se în ce are acesta mai bun şi îl ajută să vadă — iată cum se poate vedea ochiul pe sine însuşi.

ALCIBIADE Este vădit.

SOCRATE Dar dacă ar privi către o alta din părţile omului sau spre vreun alt lucru, nu către acela cu care se potriveşte a fi asemenea, nu se va vedea pe sine însuşi.

ALCIBIADE E adevărat.

SOCRATE Aşadar, spre a se vedea pe sine însuşi, către ochi se cade să privească ochiul şi către acel loc al său propriu în care este sădită virtutea ochiului; virtute care nu-i alta decît vederea, nu-i aşa?

ALCIBIADE Aşa este.

SOCRATE Dar atunci, iubite Alcibiade, dacă sufletul vrea să se cunoască pe sine, oare nu către suflet se cade a privi, şi nu mai cu seamă către acea aşezare a sa unde este sădită virtutea sufletului, înţelepciunea, precum şi către tot ce se potriveşte a fi asemenea lui?

ALCIBIADE Aceasta e şi părerea mea, Socrate!

[SOCRATE Dar ce poate fi mai divin în suflet decît aşezarea cunoaşterii şi cugetării?

ALCIBIADE Nimic nu poate fi.

SOCRATE Această parte a sufletului, aşadar, se aseamănă cu ceva divin, iar acel ce priveşte şi cunoaşte tot ce e divin

într-însa — Zeul lăuntric şi cugetarea67 — se va cunoaşte astfel şi pe sine însuşi în cel mai înalt grad posibil.

ALCIBIADE Este evident.

SOCRATE Oare nu pentru că, aşa cum oglinzile sînt mai limpezi ca răsfrîngerea din adîncul ochiului, mai curate şi mai strălucitoare, tot astfel şi Zeul este mai curat şi mai strălucitor decît tot ce-i mai bun în sufletul nostru?

ALCIBIADE Aşa s-ar părea, Socrate.

SOCRATE Aşadar, aţintindu-ne spre Zeu, vom avea parte de cea mai aleasă oglindă a rosturilor omeneşti, întru a sufletului virtute, iar astfel ne vom vedea şi ne vom cunoaşte cît mai bine pe noi înşine.

ALCIBIADE într-adevăr68

SOCRATE Am admis, aşadar, că a te cunoaşte pe tine însuţi

înseamnă înţelepciune?

ALCIBIADE întru totul.

SOCRATE In schimb, dacă pe noi înşine nu ne cunoaştem şi dacă sîntem lipsiţi de înţelepciune, mai putem oare cunoaşte cele ce ţin de noi, atît cele rele cît şi cele bune?

ALCIBIADE Cum s-ar putea, Socrate?

SOCRATE De bună seamă că şi ţie îţi pare cu neputinţă ca, necunoscîndu-l pe Alcibiade, cineva să ştie că cele ale lui Alcibiade sînt tocmai ale acestuia.

ALCIBIADE Pe Zeus, e într-adevăr cu neputinţă!

SOCRATE Atunci, tot aşa, ţi se va fi părînd cu neputinţă să cunoaştem cele proprii, dacă nu ne cunoaştem pe noi înşine?

ALCIBIADE într-adevăr, cum ar fi cu putinţă?

SOCRATE Dar dacă nu cunoaştem nici ce-i ai nostru cu atît mai puţin vom cunoaşte ceea ce ţine de ce este de-al nostru.

ALCIBIADE Aşa reiese.

SOCRATE Prin urmare, ne-am cam pripit adineauri cînd am admis că există oameni care pe sine înşişi nu se cunosc, dar îşi cunosc cele proprii, sau cele ce revin celor proprii. S-ar părea, în adevăr, că înţelegerea tuturor acestora — a ta însuţi, a celor ale tale şi a tot ce ţine de ale tale — cade în seama uneia şi aceleiaşi arte.

ALCIBIADE Se poate.

SOCRATE Potrivit însă celor spuse, cel ce nu-şi cunoaşte cele proprii n-ar putea cunoaşte nici pe cele ale altora.

ALCIBIADE într-adevăr.

SOCRATE Dar dacă nu cunoaşte pe cele ale altora, nu va cunoaşte nici rosturile cetăţilor.

ALCIBIADE Neapărat.

SOCRATE Un atare bărbat n-ar putea fi deci un om politic.

ALCIBIADE Sigur că nu.

SOCRATE Dar nici un administrator.

ALCIBIADE Sigur că nu.

SOCRATE Şi el singur nu va şti ce face.

ALCIBIADE într-adevăr, nu va şti.

SOCRATE Dar neştiutorul, nu va cădea în greşeală?

ALCIBIADE De bună seamă.

SOCRATE Greşind însă, nu se va purta el rău, atît în viaţa particulară cît şi în viaţa publică?

ALCIBIADE Cum să nu.

SOCRATE Iar purtîndu-se rău, nu va fi nefericit?

ALCIBIADE Nu încape vorbă.

SOCRATE Dar aceia cu care el se poartă aşa?

ALCIBIADE Şi aceia.

SOCRATE Prin urmare nu poate fi fericit cineva decît dacă este chibzuit şi bun.

ALCIBIADE Nu poate.

SOCRATE Oamenii răi, aşadar, sînt nefericiţi.

ALCIBIADE Nu încape discuţie.

SOCRATE Aşadar, omul care a strîns bogăţii nu scapă nici el de nenorocire; scapă numai cel cuminte.

ALCIBIADE Este evident.

SOCRATE Aşadar, Alcibiade, nu de ziduri, nu de corăbii şi arsenale, nici de popor numeros şi pămînturi întinse e nevoie pentru propăşirea cetăţilor, ci numai virtutea să nu lipsească.

ALCIBIADE Chiar aşa este.

SOCRATE Dacă vrei cu adevărat să te ocupi bine şi frumos de treburile statului, îngrijeşte-te să insufli virtute cetăţenilor.

ALCIBIADE Cum altfel?

SOCRATE Dar ar putea cineva să insufle ceea ce lui însuşi îi lipseşte?

ALCIBIADE Chiar, cum ar putea?

SOCRATE Se cade aşadar ca mai întîi virtutea s-o dobîndeşti tu însuţi, sau s-o dobîndească oricine altul, doritor să dispună şi să se îngrijească nu numai de sine însuşi şi de treburile sale particulare dar şi de cetate, precum şi de treburile cetăţii.

ALCIBIADE Ai dreptate.

SOCRATE Aşadar, nu îngăduinţa, nu dreptul de a lucra după bunul plac trebuie să le cauţi, pentru tine şi pentru cetate, ci dreptatea şi înţelepciunea69.

ALCIBIADE Este evident.

SOCRATE în adevăr, urmînd în faptele voastre calea dreptăţii şi înţelepciunii, veţi lucra, şi tu şi oraşul, pe placul Zeului.

ALCIBIADE E şi firesc.

SOCRATE Şi, totdeodată, cum spuneam înainte, veţi lucra cu ochiul aţintit la tot ce este divin şi plin de lumină70.

ALCIBIADE Este vădit.

SOCRATE Ci, privind într-acolo, vă veţi zări şi cunoaşte pe voi înşivă, precum şi tot binele vostru.

ALCIBIADE Aşa este.

SOCRATE Veţi lucra aşadar cum e drept şi prielnic.

ALCIBIADE Aşa este.

SOCRATE Iar dacă veţi lucra astfel, voiesc a mă pune chezaş că veţi fi fericiţi.

ALCIBIADE Şi vei fi un chezaş vrednic de toată încrederea !

SOCRATE Mergînd însă pe calea nedreptăţii şi avînd ochiul aţintit la ceea ce n-are parte de Zeu şi lumină, veţi lucra, cum e şi firesc, în chip potrivnic, iar pe voi înşivă nu vă veţi cunoaşte.

ALCIBIADE Aşa s-ar părea.

SOCRATE Dar, iubite Alcibiade, aceluia care are puterea să facă orice, după bunul lui plac, minte însă neavînd, ce e firesc să i se întîmple — fie că e vorba de un ins, ori de o cetate întreagă? Spre pildă, dacă un bolnav ar avea îngăduinţa să facă orice îi trece prin cap, fără să aibă vreo pricepere medicală, tiranizîndu-se pe sine şi nelăsîndu-se domolit, care va fi urmarea? Nu se înţelege de la sine că îşi va distruge astfel trupul?

ALCIBIADE Ai dreptate.

SOCRATE Dar dacă un om lipsit de priceperea şi virtutea cîrmaciului ar avea îngăduinţa să facă tot ce crede de cuviinţă pe bordul unei corăbii, îţi dai seama ce s-ar întîmpla cu el şi cu tovarăşii săi de călătorie?

ALCIBIADE îmi dau seama; s-ar prăpădi cu toţii.

SOCRATE Deci tot aşa, în sînul unui stat, oricîte răspunderi sau puteri ar avea cei lipsiţi de virtute, nu sînt sortiţi să facă răul?

ALCIBIADE Neapărat.

SOCRATE Prin urmare, nu puterea tiranică trebuie s-o cauţi, nobile Alcibiade, pentru tine sau pentru cetate, dacă vreţi să aveţi parte de fericire, ci virtutea.

ALCIBIADE E adevărat ce spui.

SOCRATE E mai bine, aşadar, nu numai pentru un copil, ci şi pentru un om în toată firea să se lase condus de către cel mai bun decît dînsul, decît să conducă el însuşi, dacă nu e înzestrat cu virtute.

ALCIBIADE Este evident.

SOCRATE Dar ceea ce este mai bun nu e oare şi mai frumos?

ALCIBIADE Ba da.

SOCRATE Iar ceea ce are parte de mai multă frumuseţe nu trebuie pus mai presus?

ALCIBIADE Cum să nu?

SOCRATE Atunci se cuvine ca omul supus răului să fie sclav. E mai bine doar!

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Căci lipsa de virtute se potriveşte unui sclav.

ALCIBIADE Evident.

SOCRATE Iar virtutea este pe potriva omului liber.

ALCIBIADE Da.

SOCRATE Nu se cuvine aşadar să fugim, prietene, de sclavia aceea josnică?

ALCIBIADE Hotărît, Socrate!

SOCRATE Dar îţi dai tu seama de starea în care te afli acum? — Este ea demnă de un om liber, sau nu?

ALCIBIADE Cred că îmi dau seama cît se poate de bine.

SOCRATE Ştii tu însă în ce chip vei scăpa de starea în care te găseşti, o stare căreia nici nu-i vom spune pe nume, faţă cu un bărbat atît de falnic?

ALCIBIADE Ştiu.

SOCRATE în ce chip?

ALCIBIADE De vei vrea tu, Socrate.

SOCRATE N-ai vorbit cum se cuvine, Alcibiade.

ALCIBIADE Dar cum se cuvine, Socrate?

SOCRATE în felul acesta: de va fi vrerea Zeului.

ALCIBIADE Asta şi spun. Dar pe deasupra mai spun că s-ar putea să ne schimbăm rolurile, Socrate, cu luînd rolul tău, iar tu pe al meu; începînd de astăzi, nu va fi chip să mă dezlipesc de tine, ci voi fi însoţitorul tău, aşa cum un pedagog îşi supraveghează copilul, iar cel însoţit ca un copil vei fi tu.

SOCRATE Dacă este aşa, alesul meu prieten, iubirea mea nu se va deosebi cu nimic de cea a berzei, de vreme ce, insuflîndu-ţi o iubire înaripată, voi primi apoi de la ea alinare71.

ALCIBIADE Dar chiar aşa este, iar din această clipă voi începe să mă îngrijesc de rostul dreptăţii.

SOCRATE Aş vrea să te văd stăruind; mă prinde însă o teamă grozavă — nu din neîncredere în firea ta, ci văzînd puterea Cetăţii — ca nu cumva să nu ne biruiască ea, pe unul ca şi pe celălalt.

NOTE

1 Dialogul mai este numit şi „Primul Alcibiade" spre a-l deosebi de un alt dialog, de autenticitate incertă, avînd aceiaşi protagonişti şi purtînd denumirea de „Alcibiade secund". în ipoteza că acest al doilea dialog aparţine lui Platon, el a fost scris totuşi înaintea „Primului Alcibiade", a cărui autenticitate — contestată cu decenii în urmă de unii filologi germani — nu mai suscită astăzi dubii.

Specialiştii situează data scrierii acestui dialog la începutul secolului al IV-lea, în perioada şederii lui Platon la Megara, unde înflăcăratul discipol al lui Socrate se expatriase voluntar după moartea învăţătorului (399).

2 Subtitlul — care nu-i aparţine lui Platon însuşi — se referă la una din chestiunile dezbătute de Socrate: Ce este omul? (129 e) — şi care capătă răspunsul tipic idealist că omul „nu e altceva decît suflet" (130 c).

3 Metoda maieutică, utilizată de Socrate, fiul moaşei Phainarete, constă în a „moşi" adevărul de la interlocutor, care, condus prin întrebări, abile, ajunge să dea răspuns unor chestiuni ale căror soluţii îi apăreau ca necunoscute.

4 Alcibiade este fiul lui Clinias, aristocrat atenian din neamul Eupatrizilor; Clinias a căzut în bătălia de la Coroneea (446 î.e.n.) dintre Atena şi coaliţia spartano-beoţiană, cînd fiul său avea patru ani. Fratele lui Alcibiade se numea de asemenea Clinias.

5 După cum se ştie, ,,daimonul" despre care obişnuia' să vorbească Socrate — drept care acuzatorii săi au pretins la proces că Socrate nu respectă zeii cetăţii şi introduce totodată zei noi —, daimonul sau vocea lăuntrică exercita o acţiune pur negativă, oprindu-l pe Socrate de la anumite acte, fără a-1 îndemna în schimb la vreunul.

6 Trufia lui Alcibiade, trăsătură de caracter despre care vorbesc toţi autorii antici, s-a manifestat încă din copilăria acestuia; a se vedea, de exemplu, Plutarh, care relatează o serie de întîmplări în acest sens.

7 Frumuseţea şi farmecul personal al lui Alcibiade i-au impresionat pe contemporani şi, într-o lume în care aparenţa fizică era o valoare primordială, au contribuit în însemnată măsură la succesele politice repurtate de Alcibiade.

8 Dinomacha, mama lui Alcibiade, se trăgea din neamul Alcmeonizilor şi era nepoata reformatorului Clistenes, cel care — după răsturnarea tiraniei Pisistratizilor — a lărgit considerabil cadrul democraţiei ateniene, dîndu-i forma sa clasică.

9 Pericle, renumitul om politic care personifică mai mult ca oricare altul măreţia Atenei în secolul ei de aur, era înrudit cu Alcibiade, prin mama acestuia.

10 Atenienii deveneau majori şi căpătau dreptul de a intra în adunarea poporului, şi astfel în viaţa politică, la 20 de ani; acţiunea dialogului se petrece deci prin 430.

11 Aşa cum ne-o prezintă hiperbolic Platon, ambiţia lui Alcibiade anticipează în mod profetic, s-ar putea spune, planurile unui Alexandru Macedon.

12 în Menon şi în alte dialoguri de mai tîrziu, Socrate va fi pus de Platon să demonstreze că unele adevăruri nu sînt nici căpătate prin cercetare din proprie iniţiativă, nici prin instrucţie, ci sînt „rememorate" de sufletul omului, care a avut acces, înainte de naştere, la lumea Ideilor. Mai realistă, poziţia lui Socrate din dialogul de faţă constituie unul din indiciile care atestă că dialogul a fost scris de Platon in tinereţe, înainte de a fi preluat învăţătura pitagoreică a rememorării.

13 Elemente esenţiale ale educaţiei tinerilor atenieni; instrucţia muzicală şi pregătirea fizică ocupau în cadrul ei un loc de seamă. Socrate va releva insuficienţa acestei educaţii.

14 Flautul era un instrument mai puţin ,,aristocratic" decît instrumentele din familia citharei (cithara propriu-zisă, lira şi altele), cărora li se acorda preferinţă, în cadrul educaţiei muzicale a tinerilor de elită.

16 „πώς άν ορθώς γράφοίεν": adică atunci cînd deliberează asupra ortografiei.

14 „περί κρουμάτων έν λύρα?": Pasajul poate fi interpretat ca referindu-se atît la numărul corzilor lirei (existau instrumente de mai multe tipuri), cît şi la modul de a cînta, prin atingerea corzilor cu plectrul.

17 περί παλαισμάτων — s-ar mai putea traduce prin „exerciţiile din palestre".

18 περί μαντικής: adică asupra unei chestiuni legate de consultarea prezicătorilor, a oracolului de la Delfi, etc. Se ştie că atenienii, şi în genere elenii, recurgeau des la sfaturi oraculare, cînd era vorba de adoptarea unei decizii.

19 ό παιδοτρίβης: este vorba de „pedotrib", nu simplu gimnast, ci profesor de gimnastică, maestru ce îndrumă în palestră exerciţiile fizice ale copiilor.

20 Cuvîntul pe care l-am tradus prin „neajuns" nu este altul decît πάθημα — acţiune îndurată de cineva din partea altora — care a dat şi „patimă".

21 Este o constatare realistă, care vizează conduita obişnuită a omului politic; Socrate reclamă însă ca atunci cînd cineva afirmă că are dreptate, această aserţiune să se sprijine pe cunoaşterea efectivă a ceea ce este drept şi să corespund? unei practici în spiritul dreptăţii.

22 όν γάρ νόμιμον — nu este conform legii, în cazul de faţă, mai ales celei morale: adică nu se cade.

23 într-adevăr, acest zeu ocrotitor al prieteniei este chiar Zeus. Jurămîntul pronunţat de Socrate urmează formula rituală.

24 περί των δίκαιων και άδικων — literal: „despre cele drepte şi nedrepte".

25 Conştiinţa propriei tale ignoranţe este socotită de Socrate drept o condiţie prealabilă esenţială a demersului cognitiv.

26 Jocul cu arşice era practicat cu dexteritate la greci din cele mai vechi timpuri. în Iliada (cap. XXIII, versurile 85 şi urm.) găsim o aluzie la pasiunile pe care le dezlănţuia acest joc: Ştii că pe-al lui Amphidamas fecior am ucis din prostie j Dar pe nevrute, fiind supărat după jocul de-arşice (trad. G. Murnu). De aceea, invocarea lui de către Socrate, în contextul discuţiei despre dreptate şi nedreptate, nu va fi fost receptată de cititorul din antichitate ca un exemplu de tot copilăresc.

27 A se vedea nota 12.

28 Jocul cu zaruri — τά πεττευτικά — era de asemenea o distracţie favorită a grecilor, care vedeau în ea o adevărată artă (a se vedea, chiar la Platon, în acest sens: Gorgias, 450 d; vezi şi Charmides, 174 b şi Stalul, 333 b şi 374 c).

29 Premisă contestabilă, în cazul general: experienţa ne arată, dimpotrivă, că specialiştii cei mai autorizaţi sînt şi ei în măsură să poarte controverse în chestiunile ce ţin de

competenţa lor; controversele lor vor avea pur şi simplu alt caracter decît cele purtate de neştiutori, în cazul dat, însă, Socrate nu se înşela afirmînd că puţini sînt ştiutorii dreptăţii.

30 Acest pasaj (pînă la 112 a) este unul din primele texte din istoria ştiinţei care ridică, neexplicit, problema competenţei lingvistice, faţă de care lingvistica de astăzi manifestă un interes viu. Vorbitorul unei limbi — arată Platon — ştie, fireşte, ce desemnează un nume sau altul, cel puţin cînd este vorba de „om" sau „cal" sau alte exemple asemănătoare; aceasta nu înseamnă că este cunoscător în materie. Găsim aici deci — implicit — un început de distincţie între aptitudinile lingvistice ale vorbitorului unei limbi şi cunoştinţele sale reale, „sintetice".

31 Orice grec era ştiutor al poemelor homerice, nu pentru că le-ar fi citit, ci pentru că avea nenumărate prilejuri de a le auzi recitate. Cultura greacă, chiar în „secolul de aur", păstra un important element

oral.

32 In bătălia de la Tanagra (4S7 î.e.n.), atenienii au fost înfrînţi de lacedemonieni.

33 Euripide, Hippolitos, versul 352.

34 Aici se încheie o primă parte a dialogului: Alcibiade este silit să-şi decline competenţa în chestiunile în care urmează a-i sfătui pe atenieni.

35 Teza susţinută de Alcibiade este combătută vehement de către Socrate cu mai multe prilejuri (a se vedea în special Gorgias şi Statul).

36 Insula Peparethes, numită astăzi Skopilo, se află la nord-estul Eubeei.

37 Paradigma cîrmaciului — 6 κυβερνήτης — şi a artei aşa-zicînd „cibernetice" revine frecvent în dialogurile lui Platon.

38 Ignoranţa care se ignoră pe sine este periculoasă şi moralmente reprobabilă.

39 Socrate critică politicianismul demagogic, convins fiind, totodată, că democraţia ateniană ar favoriza incompetenţa.

40 Anaxagora, despre care se face menţiune aici, nu este altul decît renumitul filosof materialist, care profesa crearea lumii din haos prin acţiunea unei Raţiuni inerente lumii însăşi (o Νους) ; acuzat de ateism a trebuit să plece din Atena, la o vîrstă înaintată, murind în exil; Pythoclides este un flautist, iar Damon

un citharist (menţionaţi de Platon în Protagoras, 316 e şi Statul, II, 400 c şi IV, 424 c), prieteni şi sfătuitori versaţi în politică ai lui Pericle.

41 Este vorba despre celebrul filosof eleat.

42 Pythodor, fiul lui Isoloch, este menţionat ca elev al lui Zenon, în Parmenide.

43 Acest Callias a fost un general atenian.

44 Ne aflăm în ajunul sau chiar la începutul războiului peloponeziac.

45 Acest Midias, menţionat de Aristofan în Păsările (versul 1297) şi într-un fragment păstrat din opera poetului comic Platon, se bucura de o proastă reputaţie; prepeliţele erau crescute, se pare, nu numai pentru carnea lor, ci şi în vederea unui joc mult practicat de atenieni, care consta în a le doborî cu pietre.

46 Eurysahes — erou legendar, născut la Salamina.

47 Replica ironică a lui Socrate vizează poate împrejurarea că tatăl lui Socrate, Sophroniseos, era (după o sursă tardivă), cioplitor în piatră; sculptorii îl aveau ca patron pe cel dintîi sculptor, pe legendarul Dedal (constructorul faimosului labirint cretan), a cărui artă, se spunea, însufleţea statuile. După alţi interpreţi, în speţă John Burnet, pasajul ar face aluzie doar la faptul că Socrate era din neamul Dedalizilor.

48 Aşa este numit în manuscrisele păstrate regele Artaxerxe.

49 Eac: rege legendar al Salaminei.

50 Şi totuşi, Alcibiade a sedus, în timpul şederii sale la Sparta pe soţia regelui Agis, din care cauză a şi trebuit să fugă de acolo. Platon idealizează rînduielile spartane care, cum arată şi faptul de mai sus, începeau să decadă în epoca războiului peloponeziac.

51 Cei patru pedagogi regali ar profesa cele" patru virtuţi capitale. Acest pasaj, poate nu în întregime autentic, concordă în linii mari cu informaţiile din primul capitol al Cyropediei lui Xenofon cu privire la educaţia vlăstarelor aristocratice la perşi.

52 O mină cîntărea 618 gr. aur.

53 Erchia este un dem attic. Un pletru este = cu 29,6 m.

54 în realitate, Agis avea să domnească în Sparta începînd din 427 — 426, adică la cîţiva ani de la data prezumată a discuţiei dintre Socrate şi Alcibiade.

55 în această din urmă parte a dialogului Socrate, va demonstra că adevărata îngrijire de sine este cunoaşterea de sine, dat fiind că omul este numai suflet.

56 A se compara cu 103 a —b, 105 d.

57 ή επιφάνεια — slavă, dar şi revelaţie. Am optat pentru prima interpretare, care se leagă de dorinţa de glorie a lui Alcibiade. Nu este însă exclusă nici posibilitatea de a interpreta pasajul astfel: ,,şi tot credinţa în el mă face să-ţi spun că numai datorită mie şi nimănui altcuiva acest Zeu ţi se va revela".

58 Αρετή — este virtute, în accepţie morală, dar şi, cu un cuvînt românesc mai vechi, virtute, adică tărie, merit, destoinicie. Discuţia ce urmează dintre Socrate şi Alcibiade alunecă de la primul sens, moral, la celălalt.

πολιτεία — stat, republică.

60 τέχνη κυβερνητική — „cibernetica". A se vedea şi nota 37.

61 χοροδιδασκαλία — ramură însemnată a pedagogiei muzicale la greci. Era ştiinţa dirijorului. Corul dădea o reprezentaţie dramatică, cînta şi dansa, însoţit de flaut.

62 Termenul este φιλία, acea prietenie care însemnează totodată iubire, armonie, simpatie, adică antonimul urii şi dezbinării. Discuţia de mai jos trimite la Lysis şi Banchetul, unde legătura dintre „filie" şi „eros" pune în joc o dialectică subtilă a relaţiilor dintre oameni şi a autodesăvîrşirii.

63 σπιθαμή — pe care l-am tradus prin „stînjen" este aproximativ jumătate dintr-un πήχυς — un cot — care măsoară 0,46 m.

64 αύτο το αύτο. Sensul pasajului este destul de nesigur (nu se ştie, de altfel, dacă nu a fost interpolat mai tîrziu): poate fi vorba (deşi e improbabil) despre esenţa însăşi, sau despre „binele însuşi", sau despre necesitatea de a conduce analiza mai departe, deosebind în sufletul însuşi mai multe părţi.

66 Iliada, II, 547 şi urm. povesteşte despre eroul atenian Erechteu şi educaţia sa: Iată şi cei din Atena, cetatea cea bine zidită/Unde domnea Erechteu cel mare de suflet pe care/ Palas Atena-l crescu ca fiu al pămîntului rodnic Şi-l aşeză la-nchinat, după aceea-n bogatul ei templu, /Unde de dragu-i jertfesc, încheindu-se anul, feciorii/Atenieni o mulţime de miei timpurii şi de taurii (traducerea Murnu).

64 Joc de cuvînt: κόρη, înseamnă pupila ochiului, dar şi

„pupilă", în sensul de tînără fată, iar apoi, prin analogie, „păpuşă".

65 θεόν τε καΐ φρόνησιν — literal: Zeul şi cugetarea; adăugirea cuvîntului „lăuntric" ni se pare necesară, pentru a lumina sensul pasajului. Este posibil că aceste două cuvinte au fost adăugate mai tîrziu, întrucît Olimpiodor nu le semnalează în comentariul său (secolul al VI-lea).

66 Pasajul, de inspiraţie evident creştină, a fost interpolat din Pregătirea evanghelică a lui Eusebiu, episcop al Cesareei (secolul al IV-lea).

68 σωφροσύνη — spre deosebire de σοφία — vizează înţelepciunea morală, chibzuinţă şi prevederea.

70 Epitetul a fost adăugat, probabil, ulterior; el ar proveni, socot specialiştii, din aceeaşi sursă creştină căreia i se datorează pasajul interpolat semnalat mai sus.

71 Grecii aveau legenda frumoasă că puii de barză îngrijesc de berzele bătrîne.